

OPEN OOR VOOR DE KINDEREN

OPEN OOR VOOR DE KINDEREN

*De kunst van luisteren
naar God in het gezin*

Verzameld door Annejet Campbell
Geïllustreerd door Elisabeth Goward

ARK BOEKEN - AMSTERDAM

Oorspronkelijke titel: Listen to the Children
Uitgave: Grosvenor Books
54 Lyford Road, Londen SW18 3JJ

© Annejet Campbell 1979

In Nederland uitgegeven door Ark Boeken, Amsterdam in samenwerking met
Morele Herbewapening, Den Haag.

Eveneens verschenen in het Engels, Welsh, Frans en Portugees.

Foto omslag: R. Winquist, Camera Press
Ontwerp omslag: Hester Groeneweg

Druk: Geeris - Luijk BV, Eindhoven

ISBN 90 338 101 74

Inhoud

Voorwoord

1 Open oor voor de kinderen	blz. 9
2 Samen de problemen aanpakken	blz. 22
3 Ouders en tieners	blz. 39
4 Opvoeding van de ouders	blz. 53
5 De kracht van het gezin	blz. 68

Voorwoord

Het idee voor dit boek werd aan de ontbijttafel geboren. Rondom de tafel zaten twaalf vrouwen uit verschillende landen, die met elkaar over hun gezin spraken. Het ging vooral over humeurigheid, driftbuien, stelen en jaloezie bij jonge kinderen en tieners - en onszelf! en hoe we gefaald hadden of succes hadden gehad bij onze aanpak.

Natuurlijk waren we ons allemaal bewust van de enorme afbraak van het gezinsleven en van het feit, dat bijna de helft van de huwelijken op een scheiding uitloopt, overal in de wereld, van Californië tot Moskou toe. We voelden ook allen, dat deze afbraak een bedreiging voor de wereld als geheel betekende, de wereld waar onze kinderen in zouden moeten leven. Maar onze zorg gold vooral de gewone problemen, die elke vrouw en moeder krijgt op te lossen, probleempjes, die gewoonlijk tot grotere problemen uitgroeien en soms op een ramp uitlopen.

Wij vonden die uitwisseling van ervaringen erg waardevol en besloten met elkaar in contact te blijven. Aan het eind van ons samenzijn zei Florence Moorman, kleuterleidster uit Bristol en moeder van drie kinderen: 'Kunnen we geen boek maken van die verhalen die we hebben gehoord? Dat zou andere moeders misschien net zo kunnen helpen als het ons vanmorgen geholpen heeft.'

Florence en ik besloten, dat we de verhalen zouden verzamelen en we breidden onze collectie uit door naar vriendinnen in vele delen van de wereld te schrijven. We zijn erg dankbaar, dat we zoveel brieven hebben gekregen en we zouden ze graag allemaal hebben opgenomen. Maar we moesten een keus doen en we besloten, dat ik zou proberen die verhalen in boekvorm te gieten.*)

Het thema, dat deze verhalen met elkaar verbindt is de ervaring, dat het luisteren naar de fluisterstem van het geweten

het begin kan zijn van een nieuwe manier om samen te leven. Wat hier verteld wordt zijn natuurlijk momentopnamen, hoogtepunten die we allemaal af en toe meemaken en die ons helpen de dieptepunten en de vlaktes van het dagelijks leven door te komen.

Bij het doorlezen van dit boek valt al spoedig op, dat niet alle verhalen ons, ouders, tot eer strekken of als 'successen' betiteld kunnen worden. Maar ze geven een aanpak aan, die anderen misschien ook kan helpen.

Het was mijn bedoeling om de anderen zoveel mogelijk aan het woord te laten en mijn eigen opmerkingen heb ik daarom tot een minimum beperkt. Mijn commentaar tussen de verhalen door is cursief gedrukt.

ANNEJET CAMPBELL

*) Dit boek werd in 1979 in het Engels uitgegeven als bijdrage aan het Internationale Jaar van het Kind.

1. Open oor voor de kinderen

Mijn man Paul en ik hebben een volkomen verschillende achtergrond. Hij is op de Canadese prairies geboren, zijn moeder kwam uit Yorkshire en zijn vader uit Schotland, waar hij dominee van een Baptisten gemeente was. Ik kom uit Nederland en ben de dochter van een industrieel. Met mijn drie broers en drie zusjes groeide ik in bezet Nederland op. Mijn beide ouders hebben op verschillende momenten in concentratiekampen gezeten. Wat de ouders van Paul en mij gemeen hadden was een sterk geloof in God, een geloof, dat sterker werd door de ontberingen van de prairie en het oorlogsgevaar.

Paul en ik hadden ieder op onze eigen manier veel van dit erfgoed verloren en moesten beiden dat geloof opnieuw voor onszelf verwerven. Dat was gebeurd toen hij een veelbelovende jonge arts was in het Henry Ford Ziekenhuis in Detroit en ik een opstandig kind van twintig dat cursussen in Frans en mode volgde in Parijs. Doordat we ons toen beiden zijn gaan inzetten om dit geloof aan mensen en landen door te geven, onder andere door middel van toneelstukken, hebben we elkaar ontmoet. In 1957 zijn we getrouwd. Nu wonen we in Londen en we hebben twee dochters, Edith Anne, zestien jaar oud en Digna twaalf.

Dit boek begint met hen. Verleden zomer dacht ik na over het Internationale Jaar van het Kind. Het leek me dat het er vooral om ging kinderen en jonge mensen de gelegenheid te geven hun gevoelens en verlangens te uiten. Daarom stelde ik mijn dochters een paar vragen.

Ik vroeg wat ze voelden als Paul en ik niet naar hen luisterden. Hun antwoorden waren kort en bondig:

- dan heb ik helemaal geen zin om te doen wat je van me vraagt —
- dan zou ik de borden wel aan gruzelementen willen gooien, vooral als we gasten hebben —

- dan voel ik me verwaarloosd —
- dan voel ik, dat mijn ideeën niet meetellen —
- dan zou ik weg willen lopen.

En wat voel je als we wèl naar je luisteren?

- dan voel ik me geborgen —
- dan voel ik, dat ik alles met jullie kan bepraten —
- dan voel ik me niet gespannen —
- dan voel ik, dat ik mezelf kan zijn.

Waarom denk je dat er sommige ouders niet luisteren?

- ze hebben het te druk met zichzelf —
- ze denken dat zij het beter weten —
- ze zijn bang, dat hun kinderen met iets zullen aankomen waar ze geen raad mee weten —
- ze hebben er geen tijd voor over —
- het kan ze niet schelen.

Hoe zouden jullie willen dat de wereld er uit zag?

- dat iedereen vrij was —
- dat iedereen genoeg te eten had en werk en een huis —
- geen oorlog —
- geen bloedvergieten, maar conflicten oplossen door samen te praten —
- je moet bepaalde wetten hebben; als iedereen zijn gang gaat krijg je chaos —
- het gezin zou een vast punt moeten zijn waar je je veilig en gelukkig voelt; geen scheidingen —
- alle kinderen zouden dezelfde kansen moeten krijgen om naar school te gaan —
- nergens discriminatie op grond van huidskleur.

Is dit een beeld van de wereld zoals we die aan onze kinderen verschuldigd zijn? Ze hebben er tenslotte niet om gevraagd geboren te worden en toch erven ze de chaos die wij er van maken.

Hier volgen een paar verhalen die ons laten zien wat er kan gebeuren als we ernst maken met wat onze kinderen ons proberen te vertellen. Het eerste komt van een vriendin uit Kaapstad in Zuid-Afrika.

Onze twee dochtertjes zijn heel verschillend van karakter. Clare is acht. Ze is rustig, denkt na en is zich heel bewust van haar waardigheid. Ze is voorzichtig en zorgt er voor dat ze alle feiten kent voor ze tot actie over gaat.

Vicky, drie jaar jonger, is extrovert, een en al energie. Je hoeft alleen maar te zien hoe ze, terwijl ze nauwelijks kan zwemmen, vol verrukking in het diepe springt om te begrijpen hoe ze tegenover het leven staat.

In ons gezin kennen we alle jaloezie en wedijver die er gewoonlijk tussen twee kinderen bestaan. Verleden jaar barstte Clare plotseling uit: 'Moeder, ik kan Vicky niet uitstaan. Kunnen we haar niet ruilen voor een ander kind?'

Mijn eerste reactie was te zeggen: 'O nee, dat is niet zo, dat denk je maar' en er dan niet meer over te praten. Toen dacht ik 'dat is niet goed. Accepteer dat als Clare zegt dat ze Vicky niet uit kan staan ze dat werkelijk zo voelt.'

Ik wachtte een paar dagen tot we het weer over hetzelfde onderwerp hadden. Toen vertelde ik Clare, hoe ik vroeger soms een hekel aan mijn broer had gehad. 'Heus, mammie? en wat heb je toen gedaan?'

Ik vertelde haar hoe ik besloten had tegen mijn broer te zeggen dat het me speet dat ik jaloers was en hoe we langzamerhand goede maatjes geworden waren. Ik zei dat het erg belangrijk voor ons was om te leren van mensen te houden in plaats van ze te haten; wat zouden we anders kunnen doen aan

het vechten in Ierland of de kloof in Zuid-Afrika? (We hebben in beide landen gewoond.)

Er gebeurde niets bijzonders, maar Clare begreep het. Een paar weken later zei ze: 'Weet je, ik vind Vicky nu echt wat aardiger.' En nu zijn ze gewoonlijk goede maatjes.

Toen mijn jongste dochter Digna een jaar of zeven was, kwam ze op een middag van school thuis en zei: 'Morgen wil ik niet meer naar school. Ik vind het niet leuk meer.' Ik zei niets. Wat later stelde ik haar voor een lijst te maken van alles wat ze op school niet prettig vond. Ze nam een stuk papier en schreef op:

*Het is er zo'n lawaai;
ik ben verlegen;
ik word moe;
het is saai;
er is niemand om in het vrij kwartier mee te spelen.*

Dat laatste scheen het punt te zijn waar het om draaide. We praatten er een poosje over en ik stelde voor dat ze de volgende dag eens zou rondkijken om te zien of er nog meer meisjes wat verloren en eenzaam rondliepen met wie ze zou kunnen omgaan. De volgende dag ging ze zonder morren naar school en sindsdien heeft ze er langzamerhand plezier in gekregen en nu heeft ze veel vriendinnen.

Hier volgt het verhaal van een Canadese die een serie TV-programma's over het gezin heeft gemaakt.

Mijn dochter Ellen, 4 jaar oud, keek naar de foto van haar vader die lang op reis was voor zijn werk en zei: 'Dag pappa' en toen begon ze te zeuren en te vragen: 'Wanneer komt mijn pappa thuis?'

Er waren drie dingen die ik kon doen: met haar mee huilen, omdat ik hem ook miste; boos worden en haar naar haar kamer sturen of: een experiment beginnen.

Ik zei tegen Ellen: 'Zou je het aan Jezus willen zeggen?' Ze aarzelde. Toen zei ze: 'Ja.' Ze knielde neer en zei: 'Lieve Heer Jezus, ik wou dat mijn vader thuis kwam want ik houd zoveel van hem. Dag Heer Jezus.' Ze straalde en zei: 'Weet je wat de Heer Jezus tegen me zei? Hij zei, dat pappa nog wat langer weg moest blijven en dat hij dan weer bij me thuis zou komen' en ze ging zingend weg.

We voelen ons dikwijls boven onze kinderen verheven en schenken geen aandacht aan hun ideeën omdat we ze onuitvoerbaar of dom vinden. Maar ze kunnen best gelijk hebben. Een Franse vriendin vertelde wat zij had meegemaakt.

Toen onze tweede zoon drie maanden oud was raakte hij elke dag om een uur of zes verschrikkelijk van streek en bleef maar huilen. We waren ten einde raad. Op een avond zaten we aan tafel en ik stelde voor dat we in stilte zouden nadenken wat we moesten doen.

Onze oudste zoon die toen zes was vond dat we een bepaald liedje voor zijn broertje moesten gaan zingen. We vonden dat wel een beetje simpel, maar we gingen om de wieg heen staan en begonnen te zingen. De baby hield op met huilen en viel in slaap. Merkwaaardig genoeg heeft hij van toen af aan op dat uur niet meer gehuild. Maar sindsdien zingen we dat liedje altijd voor het kind voor hij gaat slapen.

Een Canadese muziklerares vertelt een soortgelijk verhaal.

Op een zondagmorgen zaten we aan het ontbijt en we vonden dat we het die dag maar eens rustig aan moesten doen want het was een vermoeiende week geweest. Jane, vier jaar oud, zei heel beslist, dat zij vond dat we allemaal naar de kerk moesten gaan. Daar voelden we niet zoveel voor, maar ze hield vol.

We hadden een logee uit Ierland en die stelde voor dat we zouden ophouden met dat gekibbel en God vragen wat Hij wilde dat we zouden doen. We waren stil en we kregen allemaal de gedachte, dat we naar de kerk zouden gaan. We moesten hard voortmaken om op tijd te komen.

Die dag vertelde de dominee hoe hij een oplossing had gevonden voor zijn diepe verbittering tegen iemand. Hij vertelde dat heel eenvoudig en heel nederig aan zijn gehoor. Na de dienst kregen we de kans om met hem en verscheidene andere echtparen te praten. Onze logee uit Ierland kon vertellen hoe er ook in haar land oplossingen werden gevonden voor gevoelens van verbittering tussen enkelingen en groepen.

Als Jane die gedachte niet had gehad hadden we deze ervaring gemist.

De vrouw van een boer uit Nieuw Zeeland schrijft:

Met een van onze kinderen hadden we een probleem — als baby al weigerde ze te eten als ze de kans kreeg. Elke maaltijd werd een veldslag, drie jaar lang, en ik probeerde van alles! Teneinde raad ging ik in op de uitdaging God te vragen wat ik moest doen. Terwijl ik daar rustig zat, herinnerde ik me de wrok die ik had gevoeld toen dit kind zich aankondigde. Ik had dat gevoel onderdrukt omdat ik dat een 'christelijke moeder' onwaardig vond en na haar geboorte had ik het helemaal vergeten. Nu was het alsof God Zijn vinger legde op die gevoelens diep in mijn hart. Als het kind moeilijk was, werd ik hard. Dat kwam door die kern van wrok. Dat was ons probleem.

Toen ik de gevolgen in haar leven zag, kon ik alleen maar huilen, berouw hebben en God vragen mij onderhanden te nemen. Ik voelde me vrij en vergeven. Toen ik de eenvoudige richtlijnen opvolgde die Hij mij gaf — haar nooit meer tot eten te dwingen — was het probleem van de ene dag op de andere opgelost. Dat kindje heeft nooit meer geweigerd te eten.

Soms praten we teveel als we eigenlijk zouden moeten proberen de sfeer te scheppen waarin het kind naar zijn eigen geweten kan luisteren. Een moeder van vier, die in Nederland woont, schreef me het volgende.

Onze jongste zoon Tom, 12 jaar oud, zag er op een keer nogal bleek uit toen hij tussen de middag uit school thuis kwam. Hij zei: 'Vanmiddag hebben we op school sportwedstrijden maar ik ga er niet heen want ik heb een hoop huiswerk en ik ben te moe.'

Hij had mijn toestemming nodig om weg te blijven. Ik vond dat ik niet toe moest geven, maar ik was er niet helemaal zeker van. Ik liep naar de keuken. Tom kwam ook binnen om me over te halen.

Ik zei: 'Laten we even gaan zitten en niet praten – alleen maar denken.' Mijn enige conclusie was: 'Laat hem zelf beslissen.' Een ogenblik later sprong hij op en zei: 'Als ik hard loop, haal ik het nog' en hij vloog de deur uit.

Wij ouders schijnen een sterk instinkt te hebben om onze kinderen tegen alles wat onaangenaam is te beschermen. De waarheid mag dan eerst pijnlijk zijn maar die kan helpen ze voor de werkelijke wereld klaar te maken. Een Engelse vriendin vertelde me van haar ervaring.

Mijn dochtertje Phoebe is een enig kind. Ze is nu zeven jaar oud. Verleden jaar hebben twee van haar vriendinnetjes van haar leeftijd een broertje en een zusje gekregen. 'Ik wil een broertje of een zusje – maar toch liever een zusje' smeekte ze maar. En ze keek steeds hoopvol naar me om te zien of ik al dikker werd. Ik probeerde het onderwerp te vermijden en gaf vage antwoorden, maar ik wist dat er geen sprake kon zijn van een baby.

We gingen een paar dagen bij een kennis logeren en met haar besprak ik dit. 'Is het juist om haar in spanning te laten?' vroeg zij.

Ik dacht erover na en besloot tenslotte de kwestie eerlijk met Phoebe te bepraten als de juiste gelegenheid zich voordeed. Op een dag tijdens een wandeling langs het strand zei ik tegen haar: 'Weet je, vader en ik zouden je zo graag een broertje of een zusje geven, maar dat kunnen we niet.' Ik vertelde haar dat ik een miskraam had gehad voor zij was geboren en ze stelde mij allerlei vragen.

Toen we thuis kwamen zei ze plotseling: 'Waarom heb je me dat nou verteld?' Ze rende naar haar kamer en toen ik ging kijken vond ik haar snikkend op haar bed liggen. Ik schrok ervan en ik vroeg me af of ik het wel goed had aangepakt. Toen ze aan tafel kwam waren haar tranen nauwelijks opgedroogd, maar na enige tijd vrolijkte ze op en raakte in druk gesprek met onze gastvrouw. Het leek een ander kind.

Die middag ging ze theedrinken bij de burens. Toen ze 's avonds in bad zat zei Phoebe tegen me: 'Ik heb mevrouw V. verteld dat je geen kindje meer kon krijgen.' 'Hemel,' dacht ik, 'wat heeft ze in vredesnaam gezegd?' 'En,' ging Phoebe verder: 'Ze zei dat het bij haar ook met twee babies was misgegaan.'

Het gevoel dat mijn dochtertje op de een of andere manier tekort kwam verdween en ik begon dankbaar te worden voor wat we wel hadden. Mijn eigen ouders zijn gescheiden toen ik acht was. Ik had wel een zusje, maar ik geloof dat zo'n scheiding veel schadelijker voor een kind kan zijn dan het alleen zijn.

Een andere vriendin beschrijft hoe haar zoon zijn angst voor andere jongens op school overwon.

Nicky was zes jaar oud. Hij vond het prettig op school, maar er was één probleem: elke middag zat een grote jongen van tien hem achterna. Nicky probeerde altijd weg te hollen, maar dan

haalde Peter hem in. Dan probeerde hij hem beentje te lichten, hij gooide zijn pet in het water en nog veel meer. Nicky was bang voor die jongen. Ik stelde voor hem van school te halen, maar dat vond hij kinderachtig.

Op een avond vroeg hij bij het naar bed gaan aan de Heer Jezus wat hij moest doen. Plotseling straalde hij en zei: 'De Heer Jezus zegt dat honden achter katten aan zitten omdat die bang zijn en zo hard mogelijk weglopen. Morgen moet ik niet wegrennen maar op Peter wachten, met hem naar huis gaan en goede maatjes met hem worden want hij heeft geen vrienden.'

De volgende middag keek ik uit het raam en daar gingen ze, als een stel oude kameraden op weg naar huis en bij ons hek stonden ze stil om hun gesprek af te maken. Langzamerhand werden Nicky's vrienden ook die van Peter.

Het hoofd van een school in Engeland zei tegen een van mijn vriendinnen: 'Ouders geven alles aan hun kinderen behalve tijd.' Dat kan geen zakgeld, hoe hoog ook, vergoeden. Een moeder schrijft uit Schotland:

Zo lang de kinderen klein zijn moet de moeder veel tijd aan ze besteden. Als ze groter worden en allerlei dingen zelf kunnen doen, mogen ouders en kinderen best genieten van hun nieuwe onafhankelijkheid. Toch vind ik het belangrijk om nog genoeg tijd uit te trekken om te luisteren naar de verhalen van mijn jongens. Dat kan dikwijls het beste gebeuren als ze naar bed gaan en rustig kunnen praten. Soms betekent het echt een inspanning om naar boven te gaan – aan het eind van de dag ben ik moe en dan vind ik dat ik er recht op heb eens even rustig te gaan zitten!

Op een avond vergeleek mijn oudste zoon zijn zakgeld met dat van zijn vrienden. Hij vond dat hij er erg slecht van af kwam! Toen zei hij: 'Ik zou natuurlijk graag meer zakgeld hebben, maar jullie leren ons naar God te luisteren en dat is veel belangrijker.' Even later vertelde hij me dat één van zijn vrienden een in zijn ogen fantastisch bedrag kreeg en hij voegde er aan toe: 'Ik denk dat zijn ouders hem zoveel geld geven omdat ze hem niets anders geven.'

Een Zwitserse vriendin die met kinderen van allerlei nationaliteiten werkt, heeft ook ervaringen op dit gebied.

Ik heb gemerkt dat ouders dikwijls materiële dingen aan hun kinderen beloven omdat ze denken dat dat ze gelukkig zal maken. Ik heb aan een paar jongens van acht jaar gevraagd wat ze nu eigenlijk gelukkig maakte en toen merkte ik dat geen van hen

dergelijke dingen opsomde. Ze zeiden:

iets doen wat echt moeilijk is.

Iemand helpen die echt hulp nodig heeft.

Toen ik vroeg of ze gelukkig waren als ze kregen wat ze graag wilden hebben, zei een jongen uit Ierland: 'Als ik alles krijg wat ik graag wil hebben dan word ik inhalig.'

Mijn Zwitserse vriendin stelde een aantal vragen aan een groep kinderen van zeven tot dertien jaar uit zeven verschillende landen. Hier volgen enkele van hun antwoorden:

Hoe stel je je een ideaal gezin voor?

- Een gezin waar niemand jukt en waar ze geen ruzie maken zoals mijn vader en moeder soms doen.
- Waar je je vader tenminste aan tafel ziet. Het zou goed zijn als ouders korter werkten zodat we tenminste met ze konden praten als we ze nodig hadden.
- Waar je ouders je allerlei dingen zelf laten doen. Als ze alleen maar commanderen dan worden we net robotten die niets leren.

Wat kunnen kinderen doen om de sfeer thuis te veranderen?

- Eerlijk de waarheid zeggen.
- Toegeven waar we ongelijk hebben.

- We kunnen zeggen dat het ons spijt.
- We maken allemaal zoveel lawaai thuis dat moeder kwaad wordt. Als wij niet zoveel lawaai maakten, zou zij niet zo boos worden.
- Vaker samen naar God luisteren.

Waar maken jullie ruzie over?

- Het zijn maar kleinigheden, maar 't is net of ze dan afgaan als vuurwerk en dan worden het belangrijke dingen.
- Als mijn broertje of mijn zusje iets heeft wat ik niet heb, dan word ik jaloers.
- Als vader en moeder nee tegen het ene kind zeggen en ja tegen het andere.

Hoe zou jullie gezin andere gezinnen kunnen helpen?

- Door ze te vertellen waar wij thuis over nadenken.
- Door met onze burens om te gaan.
- We moeten het eerst zelf eens zijn voor we anderen kunnen helpen.

Wat zou je graag met de anderen thuis willen doen?

- Samen op vakantie gaan.
- Over allerlei dingen samen praten.
- Naar het bos gaan.
- Tafeltennis spelen met vader.

Hoe beslissen jullie de dingen thuis?

- Wij nemen geen beslissingen.
- We nemen allemaal een boekje en dan schrijven we op wat we graag zouden doen.
- Dat doen we 's avonds voor we bidden.
- We zeggen allemaal wat we ervan vinden en dan beslist vader wat het beste is.

Waarom zijn er gezinnen nodig?

- Omdat we moeten eten.
- Om voor ons te zorgen.
- Je hebt een vader nodig om je op te voeden en je te laten zien hoe je moet leven.

Waar heb je grootouders voor?

- Een oma is een mevrouw die zelf geen kinderen heeft en die daarom van de jongens en meisjes van andere mensen houdt.
- Oma's doen niets, ze hoeven er alleen maar te zijn. Ze zeggen nooit: 'Kom eens gauw hier' of 'Schiet in 's hemelsnaam op!'
- Ze zijn dik, maar niet te dik om je veters vast te maken. Ze

- hebben een bril op en soms kunnen ze je tand eruit trekken.
- Ze weten antwoord op alle vragen, zoals: 'Waarom houden honden niet van katten?' en 'Waarom is God niet getrouwd?'
- Als ze voorlezen slaan ze nooit een bladzij over en het kan ze niet schelen als het altijd hetzelfde verhaal is.
- Iedereen zou een oma moeten hebben, vooral als je geen televisie hebt.
- Oma's zijn de enige grote mensen die altijd tijd voor je hebben.
- Oma denkt altijd aan ons en dan belt ze op.
- Ze doet altijd spelletjes met ons. Er zijn ook wel nadelen, ze sturen ons naar bed en geven ons geen snoep voor het eten.
- Opa's hebben geen nadelen, die willen alleen maar dat je plezier hebt.
- Ze zorgen ervoor dat je moeder zich goed gedraagt.

Wat betekent het voor een kind naar God te luisteren? Ik heb Digna gevraagd haar uitleg te geven.

Je gaat stil zitten en je denkt aan niets speciaals, je zit maar

gewoon en laat je geweten maar gaan als je begrijpt wat ik bedoel. Je hoort geen vreemde stem. Ik denk dat God je eigen stem gebruikt om iets tegen je te zeggen en je kunt uitmaken of het de duivel is of God die spreekt, want God zegt goede dingen of wat je fout hebt gedaan en de duivel zegt: 'O, laat maar, je hoeft niet naar Hem te luisteren.'

Ik was bij een vriendinnetje te logeren en op een avond om een uur of elf lagen we in bed te praten en toen kwam het gesprek op God en ik vroeg mijn vriendinnetje of zij in Hem geloofde en zij zei: 'Ik denk van wel, maar ik weet het niet zeker.'

Ik vroeg: 'Als je nou ruzie hebt gehad met je moeder, hoor je dan een stemmetje dat zegt: 'Ga haar zeggen dat het je spijt?' Zij zei: 'Ja, laatst had ik erge ruzie en toen zei ik bij mezelf: 'Ik zeg niet dat het me spijt' – maar toen zei een stemmetje van binnen: 'Je moet zeggen dat het je spijt' – en dat heb ik toen gedaan en ik was zo blij.'

Voor een kind is het heel gewoon om naar de stem in je hart te luisteren. Het is natuurlijk niets nieuws – in de Bijbel staan talloze verhalen over hoe God mensen opdrachten geeft. Als koningen en leiders die opdrachten gehoorzaamden, dan ging alles goed in hun land, maar als ze verkozen niet naar God te luisteren, dan kwam er hongersnood, oorlog en chaos. Ik geloof dat het vandaag de dag nog net zo gaat.

2. Samen de problemen aanpakken

Vader of moeder worden is heel wat eenvoudiger dan een goede vader of moeder te zijn! Gelukkig kunnen we van elkaar leren en van onze fouten. Onlangs werd op een studiebijeenkomst in Duitsland over het gezinsleven de vraag gesteld:

Op welke leeftijd moet je beginnen met de opvoeding van je kind?

Een Duitse moeder antwoordde: 'Zo vroeg mogelijk. Je moet beginnen grenzen te stellen als de kinderen heel jong zijn. Het geeft ze een gevoel van zekerheid en veiligheid. Experimenten met anti-autoritaire opvoeding hebben aangetoond hoe rampzalig de gevolgen zijn wanneer je dat niet doet. Als je bepaalde grenzen vaststelt, versterkt dat de zogenaamde frustratietolerantie: het kind leert dat de wereld niet instort als hij z'n zin niet krijgt. Soms ontmoet ik kinderen tegen wie nooit iemand consequent 'nee' heeft gezegd. Zij hebben altijd kans gezien door vleien of dwingen hun zin te krijgen. Het is noodzakelijk dat we een positief gezag laten zien.'

De laatste jaren heeft dit standpunt vanuit een wel zeer onwaarschijnlijke hoek bijval gekregen - van dr. Spock, de apostel van toegeeflijkheid van de ouders. Het is aan de hand van zijn boek dat miljoenen ouders van onze generatie hun kinderen hebben grootgebracht. 'Het voornaamste punt van dr. Spock, wat je niet van hem zou verwachten, is de noodzaak dat ouders consequent zijn met hun kinderen,' schreef 'The Times' enige jaren geleden in een recensie over zijn toen gepubliceerde boek: Kinderen opvoeden in een moeilijke tijd. 'Hij zegt dat het onvermogen om consequent te zijn het meest algemene probleem is van de Amerikaanse ouders van nu, en dat het ertoe kan leiden dat de persoonlijkheid van een kind steeds hinderlijker en vervelender wordt bij het verstrijken van de maanden en jaren. 'Ik denk dat de meest voorkomende reden waarom ouders niet

streng kunnen zijn is dat ze bang zijn dat wanneer ze voet bij stuk houden hun kinderen boos zullen worden, of in ieder geval niet meer zoveel van ze zullen houden.' Dr. Spock constateert dat ouders die toegeeflijk zijn tegenover hun kinderen, niet noodzakelijkerwijs toegeeflijk zijn tegenover andere volwassenen.'

In dit hoofdstuk komen ouders aan het woord die vertellen hoe ze kleine problemen in hun kinderen hebben aangepakt - kleine problemen die gemakkelijk hadden kunnen uitgroeien tot grote, wanneer er niet al op jonge leeftijd iets aan was gedaan.

Het eerste verhaal is geschreven door een Engelse moeder die les geeft en drie jonge kinderen heeft.

Ik wist hoe ik moest bidden, maar door ook te luisteren werd God reëel voor me. We moeten dat luisteren als een kunst beoefenen. Of het nu gaat om ruzies in het gezin, of om ziekte, vermoeidheid, spanning, altijd is er een oplossing. Wanneer we bereid zijn te luisteren zal God tot ons spreken tot in de meest geheime plaats van ons hart.

Vanaf de tijd dat ik ben gaan luisteren, is er van alles veranderd in ons gezin. Ik had een onplezierig gevoel gehad over

mijn oudste dochter van zes. Ze hing steeds om me heen en vroeg voortdurend mijn aandacht. Ik nam mijn toevlucht tot dit geheim verzoek aan God, zonder echt een antwoord te verwachten. Maar, terwijl ik daar zo in de rij stond te wachten in de supermarkt, kwam er onmiddellijk een gedachte op, namelijk dat ik eerzuchtig was voor mijn dochter en wilde dat ze goed zou leren. Dit gaf haar spanningen en het was niet eerlijk haar daarmee te belasten. Toen ik deze gedachte herkende als een antwoord, viel er een last van mijn schouders.

Toen ik thuiskwam legde ik haar zo goed als ik kon uit, hoe fout ik was geweest om te veel van haar te verwachten en hoe het me speet als ze het gevoel had gehad dat ik haar had opgejaagd. Haar opluchting was aandoenlijk. Ze begreep het heel goed. Sinds die tijd is er iets wezenlijks veranderd in mijn hart ten opzichte van haar met als gevolg dat ze haar huiswerk met meer zorg en opgewektheid is gaan maken. Ze hield er mee op andere kinderen na te doen omdat ze zich vrij voelde zichzelf te zijn; ze hoefde niet langer waar te maken wat ik ten onrechte van haar had verwacht.

Ik geloof dat kinderen al jong weten dat we allemaal twee stemmen hebben in ons hart die tot ons kunnen spreken: een goede en een slechte. Op een dag zei Edith Anne, toen bijna vier, tegen iemand die bij ons op bezoek was: 'Ik zal je vertellen wat er in mijn hart is. Jezus is er en de duivel die iedereen ongelukkig wil maken. Je moet tegen hem zeggen: 'Ik ben niet van plan om naar je te luisteren.'

Op een avond, enige tijd later, was ze in een vreselijke bui; ze jengelde en zeurde over alles. De volgende morgen zei ze tegen me: 'Ik zal niet meer zo zeuren als gisteravond.'

Ik vroeg: 'Waarom was je dan zo stout gisteren?'

Ze antwoordde: 'Er zat een duivel in me, maar ik heb hem doodgeschiet.'

Een jong Cambodjaans echtpaar dat nu in Parijs woont, had een soortgelijke ervaring met hun zesjarige zoon. Hun beider families hebben politieke functies bekleed in hun land en zij dragen het vreselijke lijden van hun volk met zich mee.

Ongeveer zes maanden geleden realiseerden mijn man en ik ons dat onze manier van leven niet goed was. We besloten op

te houden met alleen maar aan onszelf te denken. We begonnen ons in te zetten voor onze zoon van zes (die erg geleden had onder ons gebrek aan eenheid), voor elkaar en voor andere mensen die ons nodig hadden.

Daarna probeerden we samen na te denken over de opvoeding van onze zoon. We besloten om streng te zijn als dat nodig was. We brachten een bepaalde tijd iedere dag met hem door om te spelen en te praten (we werken allebei buitenshuis). Door deze tijd in alle rust en regelmaat aan hem te besteden, krijgt hij de zekerheid die naar mijn idee nodig is voor een harmonieuze ontwikkeling van ziel en karakter.

Onze zoon heeft de verandering in ons ook opgemerkt. Als hij ziet dat we op het punt staan om ruzie te maken, zegt hij: 'Maman, Papa, zouden jullie naar God willen luisteren?'

Hij is nog jong en wij hebben nog maar weinig ervaring op dit gebied, maar ik heb vertrouwen in de toekomst. Kinderen hebben vaak meer in de gaten dan de ouders zich bewust zijn. Op een avond was onze zoon nogal vervelend toen hij naar bed moest; opeens kwam hij weer naar beneden en zei: 'Maman, mijn slechte stem zei tegen me dat ik onder het bed moest kruipen, maar ik zei tegen hem: 'Ga weg, slechte stem, ik luister niet naar je! Ik luister naar de goede stem die zegt dat ik maman niet ongehoorzaam mag zijn.' Hij begreep de keus tussen goed en kwaad. Ik hoop dat dit vermogen om te onderscheiden sterker zal worden naarmate hij ouder wordt.

Ik heb een tiener gekend die niets anders wilde eten dan patates frites en kroketten. Wij hadden al vroeg besloten dat onze kinderen alles moesten leren eten, en geen voedsel te verspillen in een tijd waarin zoveel mensen hongerlijden. We gaven ze dan maar een klein beetje van hetgeen ze niet lekker vonden en na verloop van tijd aten ze het op zonder er stampij over te maken en begonnen er van te houden.

Een driejarig meisje logeerde enige weken bij ons. Ze was niet gewend om haar bord helemaal leeg te eten. We legden haar uit dat iedereen bij ons dat deed. Eerst was ze boos; maar ze voelde zich uitgedaagd toen ze zag dat we voet bij stuk hielden. Na iedere maaltijd riep ze dan triomfantelijk uit: 'Ik heb al m'n macaroni opgegeten!' (of wat het ook maar was). Kinderen willen graag zichzelf overwinnen en we schieten tekort als we ze niet helpen de dingen te doen waarvan ze weten dat ze moeten gebeuren.

Toen Digna vier was kon ze niet de hele maaltijd aan tafel blijven zitten zonder verschillende keren met veel smoesjes van tafel op te staan. Mijn dreigementen haalden niets uit en de maaltijden veranderden in een strijdtoneel. We besloten hier een eind aan te maken. We hingen een kaart aan de muur. Na iedere maaltijd mocht ze een rode papieren ster op de kaart plakken als ze niet één keer van haar stoel was geweest. En als ze op zaterdag zeven maal drie sterren op de kaart had, gingen we een ijsje kopen. Het werd een sport om na iedere maaltijd een ster te verdienen. Na enkele weken vergat Digna de sterren, maar het was een vaste gewoonte geworden om de hele maaltijd aan tafel te blijven zitten. Ik denk dat kinderen net zo gemakkelijk goede gewoontes kunnen aanleren als ze de slechte oppikken.

Een Canadese vriendin stuurt een andere ervaring.

Nadat ik al een tijdje niet gelukkig was geweest met de tafelmanieren van de kinderen, besloot ik tenslotte er eens ernstig over na te denken. Met een schok besepte ik dat mijn luiheid om snel maaltijden aan de keukentafel op te doen, de kinderen aanmoedigde in hun slechte manieren. Dus besloot ik om me wat extra inspanning te getroosten en in de eetkamer te eten. Het verschil was heel opmerkelijk. De kinderen moeten de tafel dekken en afruimen, wat hun het gevoel geeft ook verantwoordelijk te zijn. De maaltijden zijn nu plezierig en voor ieder een gelegenheid om over de dag te vertellen.

Dit jaar heeft mijn man erop gestaan dat de kinderen, zes en vier jaar, hun bed opmaken en zaterdagmorgen allebei hun eigen kamer schoonmaken, o.a. moeten ze stofzuigen. In het begin was het een hele strijd om ze zover te krijgen. Afgelopen zaterdag was Harry weg voor zaken en ik om les te geven. Toen we thuiskwamen vertelde de oppas dat de kinderen er op gestaan hadden hun kamer helemaal alleen schoon te maken. Nu zijn ze er reuze trots op om hun keurig opgemaakte bedden en opgeruimde kamer te laten zien.

En hier is een ander verhaal van een Amerikaanse moeder.

Onze drie oudste jongens gingen uit huis, toen Tim ongeveer zeven was, dus werd hij min of meer enig kind. Eén van de problemen in veel Amerikaanse gezinnen is dat moeder de dingen beslist, in plaats van vader te respecteren als het hoofd

van het gezin, zoals God heeft bestemd. Hoe dan ook, ik was degene die de baas was over Tim. Als Dick, mijn man, hem wilde straffen, nam ik Tim in bescherming of deed heel sentimenteel. Ik kon me niet voorstellen waarom Dick dan zo boos werd op de jongen, en naar mijn mening zonder reden.

Ik had pas geleerd me tot God te wenden voor een oplossing als iets niet in orde was en om te zien waar ik zelf misschien fout was. Het antwoord was: 'Dick was niet boos op Tim maar op jou.' Ik zei dit tegen Dick en hij zei: 'Dat klopt.'

Nadien kwam ik niet meer tussenbeide wanneer Dick Tim strafte, zelfs als ik vond dat het niet helemaal rechtvaardig was of overdreven streng en ik steunde Dick. Dan kon Tim niet bij mij komen om medelijden, met als resultaat dat Tim zich veel zekerder ging voelen. Dick en hij werden heel goede vrienden en dat is nu nog steeds het geval.

Sinds die tijd heb ik ontdekt dat veel kinderen de ene ouder tegen de andere uitspelen. Ik ben zo dankbaar dat we geleerd hebben naar God te luisteren en ook de eenheid te vinden die ons gezin kracht en geloof heeft gegeven. Onze zoons zijn er op uit getrokken als verantwoordelijke mensen die veel geven om anderen en om ons land.

Enkele jaren geleden logeerden Karen en haar ouders een paar dagen bij ons, op weg naar Amerika. Beide ouders deden verdere studie in Oxford; haar vader had rugby gespeeld in het Amerikaanse nationale elftal. Haar moeder schrijft:

Ik heb ontdekt dat welk probleem er ook met de kinderen is, zodra ik besloten heb om voet bij stuk te houden op een bepaald punt, de kinderen het al voelen voor ik kans heb gezien om iets te doen. Zo had Karen bijvoorbeeld, vier jaar oud, al weken lang mijn make-up spullen en sieraden weggepakt. Soms verstopte ze ze in een la van haar aankleedtafel, soms gebruikte ze ze als ik het niet zag. Ik voelde dat het heel belangrijk was dat ze leerde andermans eigendommen te respecteren. Dus besloot ik om haar wat eigen sieraden te geven en oude make-up spulletjes, waaronder een wenkbrauwenborsteltje dat ze naast het mijne mocht bewaren.

Ze mocht niet in mijn slaapkamer komen als ik er niet was. Ik was bereid eventueel een slot op mijn deur te maken als dat nodig mocht blijken, maar zodra ik besloten had tot dit plan, hield ze er mee op mijn dingen weg te pakken. Het leek alsof ze voelde dat ik het echt meende en niet van plan was met me te laten sollen.

Als onze kinderen een slechte bui hadden zei ik tegen ze: 'Als je chagrijnig wilt zijn ga dan maar naar je kamer. Als je besluit opgewekt te zijn vinden we het fijn als je bij ons blijft.' Meestal gaven ze de voorkeur aan de familiekring boven vrijwillig alleen zijn. Ze begrepen dat ze vaak zelf konden besluiten om uit zo'n bui te stappen en er niet de hulpeloze slachtoffers van hoefden te zijn. Natuurlijk hadden sommige buien diepere oorzaken en dan moesten wij uit zien te zoeken welke dat waren.

Digna, die met behulp van een zeer bekwame verloskundige op de wereld was gekomen, had de gewoonte om tijdens de voeding in slaap te vallen. De vroedvrouw leerde me verschillende manieren om haar wakker te krijgen.

'Zodra de navelstreng is doorgeknipt proberen ze de baas over je te zijn,' zei ze. 'Je moet besluiten wie de lakens uit gaat delen.' Het gevecht om wie de baas zal zijn over wie begint al vroeg, maar we hebben ontdekt dat het ons leven niet hoeft te beheersen. Er is een andere manier om de dingen aan te pakken.

Toen Edith Anne vier jaar was kon ze vreselijke driftbuien hebben. Elke keer als ze haar zin niet kreeg ging ze op de grond liggen schoppen en krijsen. Vaak gaf ik dan maar toe om de vrede te herstellen.

Een vriendin zei tegen me: 'Het is slecht voor het kind dat ze voelt dat ze je naar haar hand kan zetten. Hoe ben je van plan haar te helpen?'

We hadden geen idee. We besloten Gods hulp in te roepen omdat we wel beseften dat het niet goed was om haar op ieder punt dat verkeerd was, te corrigeren. Dat maakte het leven voor beide partijen ondraaglijk. We kregen de gedachte haar aan drie dingen te houden:

Ze moest iedere morgen voor het ontbijt haar bed opmaken en kamer opruimen.

Ze moest al het eten wat ze op haar bord kreeg opeten.

Wij zouden haar zeggen wat ze aan moest trekken en ze mocht zich niet zonder toestemming verkleden.

En er was nog een vierde punt voor mij: niet bang te zijn om haar wil te doorkruisen, zelfs al zou er een orkaan losbarsten.

We vertelden Edith Anne onze besluiten op deze drie punten. Ze gaf geen commentaar. De volgende morgen constateerde ik een enorme chaos in haar kamer. Ik zei haar dat ze het moest opruimen vóór ze naar beneden kwam. In minder dan een minuut was ze beneden. Ik vroeg: 'Heb je je kamer opgeruimd?' Ze zei: 'Ja, maar je mag nu niet gaan kijken..!' We zijn toen toch maar samen naar boven gegaan en hebben snel haar kamer opgeruimd.

Naarmate we vasthielden aan deze punten werd ze een veel gelukkiger kind. Haar driftbuien hielden praktisch helemaal op. Het gaf haar een gevoel van veiligheid dat ze wist wat er van haar werd verwacht en hoe ver ze kon gaan. Ik denk dat ze wist dat ik er ook niet meer bang voor was om tegen haar in te gaan en het leek alsof de storm al ging liggen voor hij had kunnen losbarsten. Ze wist ook dat Paul en ik het samen eens waren, dus kon ze niet de één tegen de ander uitspelen. Ieder weet wel hoe kleine meisjes hun vader om hun vinger kunnen winden!

Een Franse vriendin die in Lyon woont heeft twee levendige jongens.

Het was één van die avonden waarop je als moeder aan het eind van je Latijn bent, omdat je tien dingen tegelijk aan je hoofd hebt en de kinderen moe en opgewonden zijn. Mijn zoon van negen zat in het bad en was ontzettend ondeugend. Ik kwam de badkamer in, gaf hem een klap en schreeuwde: 'Oh, ik zou je kunnen vermoorden, ik zou je kunnen vermoorden!' Zodra ik het had gezegd schaamde ik me diep.

Later, bij het naar bed gaan, voelde ik dat ik hem niet kon laten gaan slapen zonder het eerst goed te maken. Ik had niet het

idee dat ik mijn excuses moest maken, aangezien zijn gedrag fout was geweest, maar ik vroeg hem: 'Wat dacht je wel toen ik zoiets afschuwelijks tegen je zei?'

Hij antwoordde heel verlegen: 'Oh, mammie, dat denk ik ook zo vaak over jou, alleen durf ik het niet te zeggen!' We moesten er samen om lachen en voelden ons erg hetzelfde en met elkaar verbonden.

Ik moest het feit onder ogen zien dat bij dergelijke voorvallen mijn ware aard tevoorschijn komt en niet die van de fantastische moeder die zo goed voor haar kinderen zorgt.

Ik bleef erover nadenken en vroeg me af wat er verder nog kon zijn behalve vermoeidheid waardoor ik zo had gereageerd. Het kwam in me op dat wanneer ik om de één of andere reden (meestal een zeer bepaalde) niet God mijn leven laat leiden, ik onmiddellijk de baas ga spelen over mijn gezin. Mijn zoon zei eens tegen me: 'Mammie, je gedraagt je soms net alsof je hier de koningin bent.' Hij had gelijk en het was geen compliment.

Weer een andere moeder schrijft uit Californië:

Onlangs vonden mijn tienjarige zoon en een paar vriendjes

enkele Playboytijdschriften in de vuilnisbak bij de burens. Natuurlijk vonden ze het reuze spannend en ze gingen met z'n allen naar John's kamer, deden de deur dicht en bekeken alle foto's. Toen verstopten ze ze en dat zou hun geheim zijn.

's Avonds echter was het overduidelijk dat John ergens mee zat, maar hij zei dat hij het niet kon vertellen omdat hij de anderen had beloofd dat niet te doen.

Ik zei: 'Jou kennende, weet ik dat iets je dwars zit en dat je je niet eerder gelukkig zult voelen dan wanneer je het pappa of mij hebt verteld. Wij kunnen best geheimen bewaren.'

Hij vertelde het ons, hoewel hij het wel heel pijnlijk vond, en we hadden een goed gesprek. Zijn vader had al veel eerder met hem gepraat over de sexuele aspecten van het leven, dus wist hij dat hij over alles met ons kon praten. God heeft een prachtige bestemming met sex, net zoals met eten, maar je kunt doodziek worden van teveel eten (speciaal chocolade!), net zo goed als je sex kunt misbruiken.

We sloten een overeenkomst - hij zou z'n vrienden zeggen dat we de tijdschriften zouden verkopen voor recycling en het geld verdelen. Hij overtuigde z'n vrienden ervan dat dit een goede transactie was.

Moeders hebben óók gevoel. Edith Anne had vanaf haar achtste jaar pianoles gehad, waar ze zelf om had gevraagd. Ze vond het heerlijk om te spelen, maar niet om te studeren. Op een middag,

kort voor haar twaalfde verjaardag zat ik naast haar aan de piano en probeerde haar aan te moedigen om te oefenen. Het werd een complete mislukking. Hoe meer ik haar aanspoorde, des te meer zij zich verzette. Het ging hard tegen hard. Niets wat ik zei maakte enige indruk.

Op het laatst wist ik niet meer wat ik moest zeggen. Ik was ten einde raad en voelde me verslagen. Ik begon te huilen. Ik geloof dat ik nog nooit had gehuild in aanwezigheid van Edith Anne. Het was doodstil. Ze was stomverbaasd. Na een poosje zei ik: 'Pappie en ik proberen je een goede opvoeding te geven, we proberen je te geven wat je nodig hebt zonder je te verwennen, maar ergens moeten we toch tekort geschoten zijn.'

Ze sloeg haar armen om me heen en snikte: 'Het is niet jouw schuld. Ik ben zo zelfzuchtig en ondankbaar. Het spijt me heel erg.' Vanaf die dag is onze verhouding heel anders; het is alsof we nu op dezelfde golflengte zitten in plaats van altijd ieder een andere kant op te gaan.

Een vriendin uit Kenya schrijft over haar zoontje dat voor het eerst naar kostschool ging.

Frank wist al heel lang dat hij naar kostschool zou gaan en dit jaar was het dan zover. We hadden de school uitgekozen waar zijn vader als jongen op was geweest. Frank is pas zeven-en-

een-half en hij leek toch wel erg jong om van huis weg te gaan. We hadden hem erop voorbereid door er vaak over te praten, dus hij wist enigszins wat hem te wachten stond, maar toen het ogenblik was aangebroken was het natuurlijk heel moeilijk voor hem en voor ons, temeer daar hij nog nooit een nacht van huis was geweest.

Op een avond in september brachten we hem naar school en hoopten er het beste van; we geloofden dat we de juiste beslissing hadden genomen, maar we hadden wel enige twijfels en vrees. Na twee weken konden we hem op school opzoeken. We waren verbaasd over de verandering in hem. Hij was zelfstandiger en groter geworden in die korte tijd. Hij liet ons zijn werk zien en waar alles was - het was duidelijk dat hij er een eer in stelde al zijn spulletjes goed in orde te houden. Het was moeilijk voor hem geweest om voor zichzelf te moeten zorgen - bijv. om te ontdekken dat je je kleren 's morgens precies zo terugvindt als je ze 's avonds hebt achtergelaten. Zijn brieven waren ook heel opgewekt en hij informeerde naar iedereen in het gezin.

Na vijf weken school had hij een korte vakantie van vier dagen. Hij waardeerde thuis alles zoveel meer nu hij weg was geweest, z'n speelgoed, z'n fiets en het eten. Natuurlijk wilde hij liever niet terug gaan, maar hij wist dat het moest, en hoewel hij even moest huilen was hij erg flink. De laatste morgen schreef hij op toen hij naar God luisterde zoals hij gewend is te doen: 'Ik ben verdrietig dat ik weer weg moet. Ik wil graag een foto zodat ik jullie niet vergeet. Ik ben blij dat Pappie jarig is. Ik vond het heerlijk hier.' Hij is bezig te leren uitdrukking te geven aan wat er in hem leeft en dat helpt hem ook.

Ik zelf merkte hoe ontzettend graag ik hem bij me wilde houden en dacht dat wij, als zijn ouders, de enige waren die het beste voor hem konden zorgen. En dan opeens heb je er geen zeggenschap meer over en vraag je je af of alles wel goed zal gaan. Tenslotte zei mijn man: 'God zorgt toch ook voor hem.'

Wat moet je als ouder als je opeens alleen achterblijft met jonge kinderen? Een Engelse vriendin schrijft:

Mijn dochtertje was pas zeven en mijn zoontje vier, toen mijn man plotseling overleed. In het begin kon ik me niet voorstellen hoe ik het leven zonder hem aan zou kunnen. Hij was zo'n geweldige vader en echtgenoot. Maar iets van het besef van

Gods liefde voor ons als gezin en van het geloof van mijn man, gaf me de moed om het te aanvaarden als Gods wil en een ervaring van het Kruis.

Ik had ernstige moeilijkheden met mijn dochter Diana, die zich sterk tegen mij afzette. Ik kon geen reden bedenken waarom ze mij voortdurend afsnauwde. Ik schreef het toe aan het feit dat ze haar vader miste, omdat ze erg aan elkaar gehecht waren geweest. Beide kinderen zaten op een kleine school. Op zekere dag deden de schoolkinderen mee aan een musical. Zij zongen enkele liedjes in het stuk en hadden ook nog een paar zinnen te zeggen, en ze deden het allemaal met veel plezier. Aan het eind wanneer het doek voor het laatst opging, zaten de kinderen voor het voetlicht met hun rug naar het publiek, terwijl ze naar het koor keken dat het slotlied zong.

Op de eerste avond draaiden bijna alle kinderen zich om naar de zaal bij het applaus en lachten naar het publiek. Er werd hun uitgelegd dat zij al eerder hun applaus hadden gehad en dat dit voor de spelers was en het de aandacht afleidde als zij zich omdraaiden. De tweede avond was Diana de enige die zich omkeerde. De regisseur was boos. Een ouder iemand die Diana goed kende zei tegen haar: 'Ik geloof dat het het beste is als je eens goed nadenkt waarom je je omdraaide.'

De kinderen van het schooltje waren gewend om regelmatig naar God te luisteren en de volgende ochtend toen ze begonnen met enige minuten stilte, zinspeelde mijn dochter met geen woord op het toneelstuk, maar zei: 'Ik ben jaloers op mijn broertje. Ik weet niet wat ik er aan moet doen.'

Eén van de onderwijzeressen stelde voor dat ze er mischien met mij over wilde praten. Dat deed ze, hoewel het haar veel moeite kostte, en ze zei ook dat ze voelde dat ik meer van haar broertje John hield dan van haar. Ik vond het heel moeilijk om te accepteren dat ik zo gemeen zou kunnen zijn geweest, maar toen ik erover nadacht zag ik in dat ze eigenlijk gelijk had. En ondertussen buitte John de situatie uit door lief te doen en het heilig boontje uit te hangen als hij zag dat zijn zusje zich tegen mij verzette.

Het werd een keerpunt in het leven van beide kinderen toen Diana begreep dat er een hoger gezag is tot wie we ons altijd kunnen wenden. Het gaf John zekerheid want hij werd erg verwend en juist daardoor onzeker.

Een Australische journalist schrijft over de volgende ervaringen

met zijn zoon.

Op het voetbalveld was hij onverschrokken maar als hij naar bed ging kon hij niet inslapen zonder op zijn duim te zuigen. Andrew was negen en ondanks verwoede pogingen van mijn vrouw en mij leek hij deze gewoonte niet te kunnen loslaten.

We hadden het al geprobeerd door zijn duim in te smeren met vieze smeerseltjes en de mouwen van zijn pyama dicht te naaien, maar we realiseerden ons dat deze directe aanpak alleen maar leidde tot een vruchteloze strijd van zijn wil tegen de onze.

Enkele weken later knielde ik naast zijn bed en stond op het punt met hem te gaan bidden, toen ik tot mijn eigen verbazing zei: 'Heb je ooit de Heer Jezus gevraagd om je te helpen niet meer op je duim te zuigen?'

Ik voel nog de doordringende blik in zijn ogen toen hij antwoordde: 'Jezus mag jou dan wel helpen, mij helpt Hij niet.'

'Ik vind het zelf ook helemaal niet gemakkelijk,' antwoordde ik. 'Iedere dag moet ik wel Zijn hulp vragen voor iets wat ik niet alleen kan.'

'Wat was het vandaag?' was de volgende vraag, met een duidelijke nadruk op 'vandaag'.

In een flits schoot het me te binnen, al wilde ik het vergeten. Ik voerde een strijd met mezelf. Het was nu niet bepaald een voorbeeld dat hem zou helpen. Integendeel, het zou misschien zelfs nadelig kunnen zijn. Maar toch, we hadden er regel van gemaakt helemaal eerlijk te zijn in onze antwoorden op oprechte vragen - en op dit punt viel er niet te twifelen aan Andrews onderzoekende belangstelling, terwijl hij zijn ogen strak op de mijne gericht hield.

'Ik moest Jezus hulp vragen om niet nog eens te kijken naar een foto op de omslag van een tijdschrift.'

'Wat was er dan verkeerd aan die foto?'

Tegen een volwassene zou ik gezegd hebben dat die 'suggestief' was, maar tegen Andrew moest ik heel eenvoudig zeggen: 'Die was smerig.'

De laatste vraag: 'En heb je weer gekeken?' werd beantwoord met een opgelucht: 'Nee.'

Toen bad hij. Ik kan me niet meer herinneren hoe hij zijn verzoek om hulp formuleerde. Wat ik me wel herinner is dat hij vanaf dat moment nooit meer op zijn duim heeft gezogen.

Vele jaren later vertelde Andrew ons dat wat hem het meest had geholpen was dat we bereid waren volslagen eerlijk te zijn

tegenover hem over onze tekortkomingen, of hij nu zelf met iets naar voren kwam of niet.

Een Engelse vrouwelijke arts voelde zich gefrustreerd en verslagen door het temperament van haar dochtertje.

Het leven was heel plezierig en zonder problemen totdat de kinderen kleine persoonlijkheden begonnen te worden met hun eigen wil, die ik niet langer de baas kon. Ik vond Lucy, onze tweede dochter, het moeilijkst. Ze scheelde maar een jaar met de volgende. Ze kwam me overal achterna, al kruipend en huilend, wat heel irritant was. Weldra ontstond er een zeer povere verhouding tussen ons en bij tijden pakte ik haar op en rammelde haar door elkaar om haar te laten ophouden met huilen. Dat hielp natuurlijk niet en dat wist ik ook wel, en ofschoon ik me achteraf schuldig voelde, kon ik het niet laten.

Toen ze bijna drie was kon ze werkelijk vreselijke buien hebben, zoals die keer in een winkel toen ze op de grond ging liggen schreeuwen. Ik nam haar toen nooit meer mee om boodschappen te doen.

Ik was verbolgen over de hele situatie. Daar stond ik dan, een verstandige, intelligente dokter, die niet eens haar eigen dochter aankon. Ik was verslagen door een klein kind. Het werd steeds erger, tot ik op 'n avond helemaal wanhopig neerknielde (iets wat absoluut mijn gewoonte niet was - we gingen zelden naar de kerk en trokken ons toentertijd niets aan van God). Ik zei: 'O God, wat moet ik toch beginnen met dit kind?'

Onmiddellijk kwam de gedachte in me op, zo duidelijk alsof het hardop werd gezegd: 'Je weet heel goed wat je moet doen. Je moet beginnen weer naar Mij te luisteren.'

En dat heb ik gedaan. Ik was grootgebracht in het besef dat dseerste ogenblikken 's morgens, doorgebracht met God, heel waardevol zijn en ik besloot om een half uur eerder op te staan om dat te doen. Het was een hele strijd omdat ik veel tegenstand ondervond van mijn man. Maar vrij snel al begon ik een verandering te zien in alle kinderen. Het lag niet aan de kinderen, maar aan mij. Ik ontdekte ook dat ik nu veel meer op een dag kon doen en daardoor had ik meer tijd voor de kinderen. Onze onderlinge verhouding werd steeds beter.

En als een soort toegift besloot mijn man 's morgens met me mee te doen.

Toen onze derde dochter Elisabeth twaalf was, werd ze

steeds lastiger. Er kwam langzaam maar zeker een muur tussen ons.

Ze was dol op wilde bloemen en op een morgen kreeg ik het idee de tijd te nemen om met haar wilde bloemen te verzamelen en te drogen. Dit interesseerde me niet in het minst en ik had er helemaal geen zin in. Maar we gingen wandeltochten maken, soms alleen wij samen, soms met alle meisjes, en dan deden we wie van ons de meeste verschillende soorten kon vinden. Weldra had Elisabeth een dik plakboek met gedroogde bloemen - en wat veel belangrijker was, wij groeiden weer naar elkaar toe.

Statistieken tonen aan dat geadopteerde kinderen - hoe veel zorg ze ook krijgen van hun nieuwe ouders - zich toch vaak verwaarloosd voelen en opgroeien met een zekere handicap.

Een vriendin uit Yorkshire vertelt hoe zij haar kinderen heeft kunnen helpen.

Wij hebben twee geadopteerde kinderen, Jenny en Michael. Toen we een morgen op bezoek waren bij een jonge Indiase moeder en haar kleine baby en Jenny - toen zeven - voor het eerst zag hoe een baby de borst kreeg, was haar commentaar: 'Ik geloof dat ik de eerste drie weken van mijn leven ook zo gevoed ben.' Een discussie over de voordelen van borstvoeding en flesvoeding volgde. Jenny zei: 'Weet U dat mijn moeder nog op school zat, toen ze mij kreeg?' De Indiase was verbaasd over de vrijheid waarmee ze er over praatte, zonder enig gevoel van terughoudendheid of verlegenheid.

Jenny was drie toen ze voor het eerst vragen ging stellen over zichzelf als baby. Ik vertelde haar het verhaal hoe we haar voor het eerst hadden gezien. Hoe ze bleef doorslapen terwijl we haar vasthielden; hoe we haar de volgende dag mee naar huis hadden genomen om bij ons te wonen en hoe gelukkig we waren een dochttertje te hebben, omdat we tot op dat moment zelf geen kinderen hadden kunnen krijgen. Jenny bleef een paar weken lang af en toe vragen haar dit 'verhaal' te vertellen. Ze vroeg niet veel over wat er gebeurd was voordat ze zes weken oud was, hoewel het feit dat ze in 'de buik van een andere mevrouw' gegroeid was ter sprake kwam.

Op een zondag toen Jenny zes was, waren zij en Michael heerlijk aan het spelen waarbij ze deden alsof ik hun baby was die zij heel goed verzorgden. Ik hoefde alleen maar zo nu en dan

even te huilen, voor de rest sliep ik! Ik ging zitten en Jenny sloeg haar armen om me heen en zei: 'Oh, mammié, ik heb je mijn hele leven gekend, hè, behalve de eerste zes weken toen ik bij dat nare mens was dat me niet wilde hebben?'

Ik zei: 'Maar Jenny, zo was het helemaal niet!' En ik vertelde haar over haar moeder, die veertien was en een boodschap voor Jenny had gestuurd toen wij haar adopteerden waarin ze ons vroeg haar te vertellen dat ze heel veel van haar hield, maar dat ze ons haar pappa en mamma liet zijn omdat ze zelf niet goed voor haar kon zorgen. Beide kinderen stelden daarop een heleboel vragen over hun moeders en ik vertelde hun wat ik wist, en vooral hoeveel zorg en belangstelling zij voor hen hadden gehad. Zo had Michaels moeder bijvoorbeeld een omslagdoek voor hem gebreid. Ze vroegen of ze hun moeders konden ontmoeten en we bespraken dit moeilijke punt. Ze accepteerden het toen ik zei dat ik niet wist waar ze waren en dat het misschien ook beter was zo. (Dit punt zal ongetwijfeld opnieuw bij hen opkomen.)

Michael was, zoals gewoonlijk, heel nuchter over alles, maar Jenny was erg ontroerd. En ik ook. Ik dacht dat ze die nacht niet zou kunnen slapen. Het trof me dat ze eigenlijk meer aan mij dacht dan aan zichzelf. Ik herinner me dat ik tegen haar zei toen ik merkte dat ze trilde bij het naar bed gaan, dat ik wel wist dat er een bedroefd plekje in haar hart zou zijn, maar dat de meeste mensen bedroefde plekjes in hun hart hebben en dat wij heel erg blij konden zijn dat we elkaar hadden als ouders en kinderen, broertje en zusje.

De volgende dag was het alsof Jenny van een zware last bevrijd was. Vanaf dat moment is ze steeds zo geweest. De dag daarop ging ze naar een nieuwe school en het was alsof ze een hele nieuwe weg was ingeslagen. Ze voelde zich als een vis in het water. Onze kinderen voelen zich veilig en zijn vol vertrouwen zonder wijsneuzig of brutaal te zijn. Ik denk dat dat gekomen is door eerlijkheid in ons en door onze tekortkomingen als gezin onder ogen te zien.

3. Ouders en tieners

Veel ouders zien de tijd dat hun kinderen tieners worden en de 'generatiekloof' die zich dan zo vaak aandient, met angst en beven tegemoet. Eindeloos zijn de discussies van psychologen en sociologen over deze kloof, vele redenen zijn aangevoerd voor de onvermijdelijkheid ervan. Maar is de generatiekloof onvermijdelijk? En moeten we ons daar wel zo mee bezig houden?

Is niet een belangrijker vraag voor ons ouders of onze kinderen als ze het huis uitgaan, toegerust zijn om de confrontatie met de wereld aan te kunnen en de onafhankelijkheid en vastberadenheid bezitten de dingen die zij verkeerd vinden, aan te pakken? Dit hoofdstuk richt zich op de strijd van tieners om volwassen te worden en in hoe verre wij ouders hun bij dit proces helpen of hinderen.

Wat kan een moeder doen wanneer zij na middernacht thuiskomt van een vermoeiende dienst als verpleegster en ontdekt dat haar zestienjarige dochter nog niet terug is van een feestje? Een Nederlandse vriendin deed in die situatie het volgende.

Ik besloot naar bed te gaan en te lezen terwijl ik op haar wachtte. Maar ik werd steeds bozer en hield in gedachten een lange preek waarmee ik haar zou ontvangen. Heel duidelijk wist ik toen dat dit het moment was om God om de wijsheid te vragen die ik nodig had. Geheel onverwacht kreeg ik het idee enkele dingen te gaan doen die ik op het programma voor de volgende morgen had staan. Ik begon de huiskamer een beurt te geven.

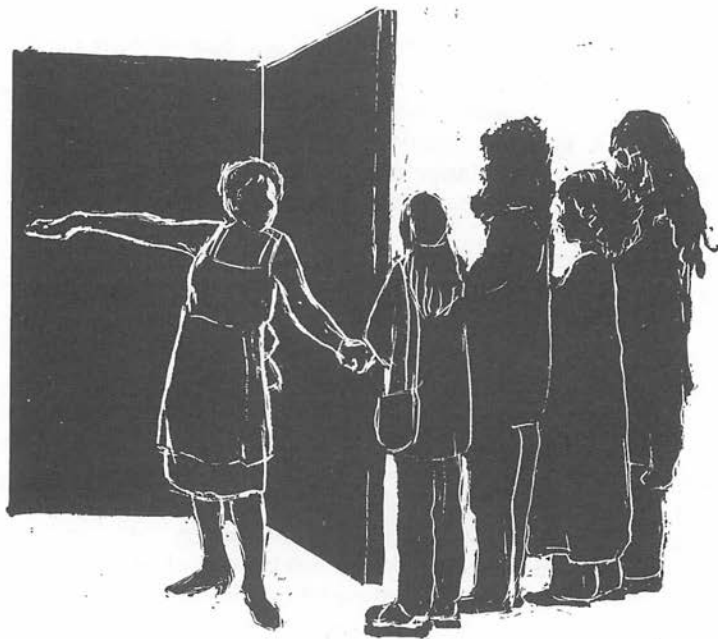
Net toen ik de stofzuiger wegzette kwam Anneke binnen. Het was kwart over twee. Ik kon haar begroeten met: 'Je hebt zeker een fijne avond gehad. Ik ben net klaar met de kamer.' Ik zag haar gezicht veranderen. Het was duidelijk dat ze zich op een boze tirade voorbereid had. Nu liet ze die verdedigende houding

varen en zei dat het haar speet dat ze zo laat was. Ze had niet alléén langs een donkere weg op de fiets naar huis willen komen en had daarom op de anderen gewacht. Ze vertelde me alles over de avond - wie er waren, wat ze gedaan hadden - dingen die ze me anders zeker niet verteld zou hebben. Maar ze begreep dat ik heel ongerust was geweest en dat ze me had kunnen opbellen om te zeggen dat ze later terug zou zijn.

Wanneer er spanning is tussen ons hoeft ik niet toe te geven om de vrede te bewaren, noch mijn gezag te laten gelden met boze woorden en daden. Wat nodig is, is dat ik op Gods wijsheid en plan vertrouw - Hij zal me de juiste weg tonen als ik die echt wil weten.

Een alternatief voor bezorgdheid over tieners wordt door een vriendin uit Amerika geïllustreerd.

Op een avond kwam mijn jongste dochter Mary thuis van een afspraakje. We lagen al in bed maar sliepen nog niet. Ik riep haar: 'Fijn dat je thuis bent.' Ze kwam binnen, ging op de rand van ons bed zitten en zei: 'Mam en pap, Ann en ik hebben eens

gepraat. Jullie zijn zo bezorgd over ons dat dat het enige is wat we voelen. Waar we behoefte aan hebben is jullie liefde.'

Haar eerlijkheid ontdooid mijn hart dat tegenover haar en Ann bekoeld was vanaf het moment dat ze op school met een groep optrokken die ons niet aanstond.

Onze volgende stap was hun vrienden te leren kennen, ze bij ons thuis te vragen en mee te nemen naar ons huisje aan de rivier. Door meer liefde te tonen dan bezorgdheid hielpen we de kinderen door die moeilijke tienerjaren heen.

Aan het ontbijt besloot ik op een goeie dag de kinderen eerlijk te vertellen hoe ik vroeger was geweest. Omdat ik me steeds had voorgedaan als de moeder die altijd alles goed deed, vond ik het heel moeilijk ze te vertellen dat ik gespiekt had op school, gestolen had; over mijn verhouding met jongens en dat ik er mede schuld aan had dat de wereld, waarin zij moesten opgroeien, was zoals die was. Ik barstte in tranen uit, omdat ik dacht dat ze me nooit meer konden respecteren of van me houden.

Toen zei Ann: 'Moeder, ik weet niet waarom, maar ik heb nog nooit zoveel van je gehouden als nu. Ik moet je zeggen dat ik heel veel dingen in orde moet maken, en daar ga ik nu direct mee beginnen.'

Hier volgt de ervaring van een andere Nederlandse moeder, een vrouw met een druk bezet leven en een groot gezin.

Mijn man en ik hadden het geluk dat we geleerd hadden naar God te luisteren toen onze oudste dochter pas vier was. Het was zelfs zo dat zij eerder dan wij begrepen had dat bidden ook luisteren betekent.

Eens zei ze tegen ons: 'Weet je, ik kan al bidden.' Toen wij haar vroegen: 'Wat zeg je dan tegen God?' antwoordde ze: 'Ik zeg niets tegen Hem - Hij zegt iets tegen mij.'

Door de vele jaren heen dat we een gezin van zeven moesten grootbrengen hebben we samen met de kinderen leren luisteren, maar we leerden er ook over van de kinderen.

Van haar vierde tot haar veertiende was luisteren naar God een heel gewone zaak geweest voor onze dochter Heleen. Ze had haar klasgenootjes er ook over verteld. Toen ze veertien was raakte ze geïnteresseerd in een jongen en hield langzamerhand op met luisteren naar God.

Op zekere dag, ze was toen vijftien, wisten mijn man en ik

dat ze ons toestemming zou vragen voor iets dat ze ontzettend graag wilde maar wat wij niet konden toestaan. Ik voorzag een hevige botsing, tranen en een boze bui. Om onszelf kracht te geven gingen we op onze knieën en beloofden God dat we nooit ja tegen onze kinderen zouden zeggen, wanneer we het gevoel hadden dat Hij wilde dat we nee zouden zeggen.

De volgende morgen zaten Heleen en ik samen aan het ontbijt en na een paar minuten kwam ze met haar vraag op de proppen. Ik zei: 'Heleen, pappa en ik hebben gisteren op onze knieën God beloofd dat wij nooit ja zouden zeggen als we voelden dat Hij nee zei. Het antwoord is nee.'

Doodse stilte. Toen ze klaar was met eten zei ze me vriendelijk goedendag en verdween. Ze is er nooit meer op teruggekomen.

Ik bleef achter, dankbaar voor de ontdekking die ik had gedaan dat onze kinderen, als ze weten dat hun ouders oprecht proberen God te gehoorzamen, niet tussen God en ons willen instaan. Dus onze gehoorzaamheid kan hen helpen Zijn wil te accepteren, zelfs als deze soms tegen hun eigen verlangens ingaat.

Ik heb een Duitse vriendin wier familie veel land bezat in wat nu Oost-Duitsland is. Ze hebben erg geleden tijdens de Tweede Wereldoorlog, verloren veel familieleden en al hun bezittingen. Ze schrijft over waar ze als tiener doorheen ging.

Ik vond het heel onrechtvaardig dat ik op deze wereld was gezet door twee mensen die ik als ouders moest accepteren. Ik

haatte het leven - het gaf me niets dan ellende. Naarmate ik ouder werd leerde ik wel verstandig te handelen, maar de wanhoop en hopeloosheid bleven. Ik wist dat er een levende God bestond, maar hoe kon Hij mijn problemen oplossen?

Op een zeker moment besepte ik dat ik die gevoelens van wanhoop en hopeloosheid koesterde en dat die me van de liefde van God afhielden, maar ik wilde de implicaties van deze ontdekking niet aanvaarden. Dus op een donkere avond nam ik drie maal zoveel slaaptabletten als een mens kan verdragen.

Ze vonden me op tijd. Drie dagen lang was ik niet in staat te zien of te spreken, maar ik wist heel duidelijk dat ik een besluit moest nemen. Uiteindelijk zei ik: 'OK God, U hebt gewonnen,' en meer angstig dan gelukkig begon ik een nieuw leven onder nieuwe voorwaarden.

Met vallen en opstaan ging ik verder, stap voor stap, en ervoer het verschil. Wanneer ik in moeilijkheden raakte en de wanhoop weer opkwam, zei iets in me daar niet bij stil te staan maar verder te gaan. Het had geen zin meer mijn ouders, mijn leraren of de omstandigheden de schuld te geven; ik moest erachter komen wat ik fout deed. Deze nieuw-gevonden objectiviteit stelde me in staat weer greep te krijgen op het leven. En na enige tijd wist ik zelfs dat ik tot het leven geroepen was - speciaal ik en met een bedoeling - om verantwoordelijkheid te nemen en zo ben ik gelukkig geworden.

Ikzelf bezorgde mijn moeder ook slapeloze nachten toen ik een tiener was. Niet zozeer vanwege een kloof in ons gezin, maar omdat ze bang was voor de dingen die het vacuüm van de doelloosheid in mijn leven zouden opvullen.

Ik ben geboren en samen met mijn drie broers en drie zusjes opgegroeid in dat mooie stukje Zuid-Nederland, Brabant.

We hadden een heel gelukkige jeugd, ondanks het feit dat we al vroeg leerden wat bombardementen, tekort aan eten en concentratiekampen waren. Mijn ouders werden allebei voordat ik tien was door de Duitsers gevangen genomen, maar zij hadden het onverwoestbare geloof dat God over ons leven besliste en niet de Duitsers.

Enkele dingen herinner ik me speciaal van die tijd: de zaterdagavonden als we met het hele gezin spelletjes deden; mijn moeder die ons altijd opwachtte met een kopje thee als we uit school kwamen, klaar om naar onze verhalen te luisteren; de zondagmorgens dat mijn vader een verhaal uit de Bijbel voorlas

en mijn moeder gezangen speelde op ons orgeltje. Onze vrienden en neven en nichten kwamen ook naar die ochtenden en later op de morgen gingen we dan voetballen of Monopolie spelen als het regende.

Mijn grootmoeder van moederskant had grote invloed op mijn leven. Ze had twee zoons verloren toen die pas in de twintig waren, maar ze was nooit verbitterd geraakt. Ze had een kinderlijk geloof en een geweldige 'joie de vivre'. Ze leerde me walsen toen ik negen was en bracht me ook mijn eerste Engelse woorden bij. Na de oorlog nam ze me mee naar films en toneelstukken die mijn moeder totaal ongeschikt voor me vond. Ze was ook dol op roulette en won vaak, hoewel ze altijd op het goede moment wist op te houden.

Na de middelbare school, waar mijn rapporten gewoonlijk luidden: 'Ze zou het beter kunnen als ze haar best maar deed,' - maar er was gewoon niets wat me daartoe aanspoorde - ging ik in Amsterdam wonen. Een vriendin en ik huurden een zolder in een driehonderd jaar oud grachtenhuis waar onze bedden schudden als er een boot voorbijkwam. We gingen werken in een modezaak waar we hoeden leerden maken - en waar we ook enkele realiteiten van het leven leerden kennen die ons tot dusver ontgaan waren.

Het jaar daarop ging ik naar Parijs om meer Frans en meer van het modevak te leren. Mijn moeder maakte zich zorgen over me - met reden. We waren beleefd tegen elkaar maar ik vertelde haar nooit wat er in me omging. Ze vroeg me om die zomer met haar mee te gaan naar Caux, een prachtig plaatsje boven het Meer van Genève, waar Morele Herbewapening vanaf 1946 conferenties belegde. Daar ontmoette ik mensen van verschillende klassen en rassen, ook jonge mensen die een doel in hun leven schenen te hebben en een actrice uit Hollywood met wie ik goed kon praten.

Na een paar dagen werd het me duidelijk dat ik een keuze moest maken: ofwel doorgaan zoals ik was, totaal gericht op mijn eigen carrière en ontplooiing, of mijn leven voor een groter doel gebruiken. Ik begon in te zien dat de wereld er misschien zo slecht aan toe was doordat miljoenen zelfzuchtige mensen zoals ik nooit voor iets anders streden dan om onze eigen zin te krijgen.

Op een avond zag ik een toneelstuk over het leven op een universiteit. Het eerste bedrijf laat het leven zien zoals het nu is, vrij en zorgeloos. Het tweede bedrijf geeft dezelfde universiteit te zien maar onder een totalitair regime - waar mensen geleid

worden door angst en terreur. Terwijl ik ernaar zat te kijken zag ik in een flits mijn jeugd in bezet Nederland voor me en een stem binnen in me zei: 'Zou je willen dat je kinderen zoiets moesten doormaken? Als het verkeerd gaat in de wereld kun je niemand anders de schuld geven - je bent te zelfzuchtig om er iets aan te doen.'

De volgende morgen voelde ik me ellendig. Ik wist dat ik geen vrede meer kon hebben met mijn oude manier van leven in Parijs, maar om te besluiten mijn leven over te dragen aan een hogere autoriteit, zoals mijn vriendin uit Hollywood voorstelde, daar deinsde ik voor terug.

Ik ging haar opzoeken. We praatten heel lang, en tenslotte knielden we samen en ik zei: 'OK God, ik geef U mijn leven, wat dat ook mag betekenen.' Het was alsof ik een contract sloot, en ik ben van plan mij er mijn hele leven aan te houden. Het was alsof ik vanuit een lange donkere tunnel in het volle licht was gekomen. Er was heel wat dat ik in orde moest maken, vooral met mijn moeder. We werden heel goede vriendinnen, en dat zijn we nu nog. Dat besluit was het begin van een manier van leven die zo avontuurlijk en bevredigend is dat ik die iedereen kan aanbevelen.

Hoe kunnen ouders een tiener op het studentenleven voorbereiden? Hier volgt het verhaal van een Engels echtpaar.

Onze dochter had een beurs gekregen voor de universiteit. We waren allemaal heel blij en trots. Ze had nog negen maanden voordat ze moest beginnen en na jaren van hard werken op school had ze een duizelingwekkend gevoel van vrijheid om onnoemelijk veel dingen te doen - een typecursus, rijles nemen, een reis naar het buitenland, enz. Dit werd eindeloos besproken. Ze was vrij om te doen wat ze wilde, binnen bepaalde grenzen, maar was gewend samen met ons Gods leiding te zoeken en zo besluiten te nemen. Het gevoel van zekerheid dat dit geeft stelde ze op prijs. Dus vroeg ze ons of ze op die manier een besluit over haar plannen kon nemen.

Maar na verloop van tijd kwamen we er achter dat ze alleen maar wilde dat wij met haar plannen zouden instemmen, ze wilde niet echt ontdekken wat God in die negen maanden van haar wilde.

Die morgen zei mijn man tegen mij: 'De wereld heeft geen behoefte aan nóg een zelfzuchtige intellectueel. Als ze alleen

maar aan zichzelf kan denken en aan haar plannen is het beter dat ze helemaal niet gaat studeren, maar iets doet waar andere mensen meer aan hebben.' Ik was het met hem eens, maar het idee haar dit te moeten zeggen was pijnlijk. Zouden we haar vertrouwen voor altijd verliezen als we dit zo botweg zouden zeggen?

Het ogenblik van ons gesprek brak aan en ze kwam nogal zelfbewust binnen. Haar vader viel met de deur in huis.

Geschokte stilte. Er kwamen tranen en opeens zei ze: 'Dat is waar ook, ik heb over tien minuten een afspraak met die-en-die en ik moet nu weg.' Ze rende de kamer uit en wij keken elkaar verbluft aan.

Later kwam ze terug, opgewekt en weer helemaal zich zelf, en zei tegen haar vader dat hij volkomen gelijk had. Toen volgde er een geweldige vakantie van drie weken in Italië en daarna een zomerkamp waar een nieuwe musical ingestudeerd werd. Ze had wel eens wat geregisseerd en hoopte dat ze daarbij zou kunnen helpen, maar toen ze aankwam bleek er niemand te zijn om te koken. Dus bracht ze de zomer door - een hele natte - in een tent en kookte ze voor een groot aantal hongerige mensen. Ze vond het een prima voorbereiding voor het academische leven!

Er mogen dan meer volwassen alcoholisten zijn dan jonge drugverslaafden, maar de gevaren en de diepe ellende die het meebrengt wanneer een kind afglijdt naar drugverslaving vormen tragedies die maar al te vaak voorkomen. In sommige gevallen kan er iets aan gedaan worden. Een Amerikaanse moeder vertelt haar verhaal.

Mijn man en ik en onze vier kinderen waren heel gelukkig. Maar op een dag kregen we een zware slag - onze jongste dochter, Cindy, overleed aan een hersentumor toen ze negentien was.

Susan, de op één na jongste, was al getrouwd en studeerde in Californië. Toen haar zusje stervende was kwam ze direct naar huis. Ze waren erg op elkaar gesteld en Cindy's plotselinge dood raakte Susan heel diep.

Ze vroeg me: 'Moeder, waarom moeten mensen lijden?' 'Daar kan ik je geen antwoord op geven. Het enige wat ik kan doen is mij tot God wenden,' antwoordde ik.

Mijn woorden gaven haar geen troost, want Susan had geen geloof.

Terug in Californië kreeg ze een inzinking en begon hash te roken. Later nam ze ook LSD. Het was een openbaring voor haar. Ze voelde dan dat ze leven en dood veel beter kon begrijpen. Langzamerhand raakte ze verslaafd, hield op met studeren en trok van de ene hippycommune naar de andere. Haar huwelijk ging kapot.

Ik wist dat ze drugs nam. Ik was zo wanhopig dat ik de hulp van de politie inriep om haar op te sporen. Maar er werden zoveel jonge mensen vermist dat het een onbegonnen zaak was.

Op een dag belde Susan ons plotseling uit San Francisco op, gaf ons haar adres en hing weer op. Ik nam de volgende trein 3.000 km dwars door Amerika. Ik vond haar in een oude schuur in een krottenwijk. Het vertrek was leeg op een vuil matras na.

Jonge mensen kwamen binnen en staarden me aan. Ik wist dat ik met woorden niets kon beginnen. Mijn hart brak bij het zien van deze kinderen. Toen ik mijn dochter drugs zag nemen, barstte ik in tranen uit. Ik kon het niet verdragen.

Ze schreeuwde me toe: 'Hoe durf je me te zeggen wat ik moet doen?' Ik had geen woord gezegd.

De volgende dag belde ik mijn man op en vroeg hem te komen. Hij nam het eerste het beste vliegtuig, hoewel hij zich dat

eigenlijk niet kon permitteren. Toen hij aankwam wierp hij één blik in de schuur en zei toen: 'Susan, ik blijf geen minuut langer in dit hol. Als je met ons wilt praten, moet je met ons meegaan.' Zijn broer had ons zijn weekendhuisje in de buurt daar aangeboden en tot mijn verbazing ging ze ermee akkoord.

Die nacht had ik het gevoel dat God me door elkaar schudde: 'Je hebt je door angst laten leiden en niet door geloof. De diepe angst Susan misschien ook te verliezen - zoals Cindy - had je in zijn greep. Susan zal zelf moeten besluiten hoe ze wil leven. Je moet haar los laten.'

De volgende morgen voelde ik me vrij. Ik had een innerlijk gezag dat niet van mijzelf was. Ik zei tegen Susan: 'We zullen nooit meer proberen je te vinden. Je moet besluiten of je op deze manier verder wilt gaan of dat je een nieuw begin maakt.'

Ze begon te huilen. In de volgende dagen konden we eindelijk rustig met elkaar praten. Ze begon zichzelf weer te vinden.

Toen we weggingen omhelsde ze ons en zei: 'Ik ben zo blij dat jullie gekomen zijn.' Ik was niet bang meer hoewel ik wist dat ze de crisis nog niet te boven was en het gevaar liep zelfmoord te plegen. Maar na dat bezoek belde ze ons elke week op. Die gesprekken werden een vitale band. Ik vertelde haar wat we thuis aan het doen waren en dat we van haar hielden. Ik besloot te geloven dat er een wonder kon gebeuren. 't Was Pasen. Mijn man en ik zonden Susan een prachtige Aaronskelk - we hadden er thuis altijd een gehad met Pasen. Susan antwoordde per kerende post: 'Jullie hoeft je geen zorgen meer te maken over mij. Ik heb een punt gezet achter het hippyleven en ook achter drugs. Ik heb het gevoel alsof ik door het dal van de schaduwen van de dood ben gegaan en weer tot leven ben gekomen. Dank je wel dat jullie in me geloofden toen niemand meer in me geloofde, ook ik zelf niet.'

Ze vatte haar studie weer op. De vrees dat haar geheugen aangetast zou zijn door de drugs bleek gelukkig ongegrond en ze haalde de eindstreep.

Dit alles heeft mijn hart geopend voor deze jonge mensen, hoe ze er ook uitzien of gekleed gaan. Het doet me pijn wanneer mensen op straat zeggen: 'Kijk die hippy eens!' Eens was dat mijn kind. Het belangrijkste wat we van deze ervaring hebben geleerd was om nooit te oordelen. We konden anderen het beste helpen als we eerlijk waren over ons zelf.

Ik probeerde in contact te komen met de ouders van die

andere jonge mensen. Ik huurde een zaaltje en plaatste een advertentie in de krant waarin ik mensen voor een bijeenkomst uitnodigde. De eerste keer kwamen er tien, de week daarop 35. Deze ouders, wanhopig over wat er in hun gezin gebeurd was, zochten iemand om mee te praten. Om te beginnen zagen sommigen van hen niet wat ze hadden kunnen doen om hun zoon of dochter te helpen. Maar al gauw begonnen enkelen hun oude gewoonten van drinken en roken op te geven. En de nieuwe vrijheid die zij vonden gaf hun ook hoop voor hun kinderen.

Dit werk groeide zo uit dat we het alleen niet meer aan konden. Uiteindelijk nam het ministerie van volksgezondheid het over. Dat was het begin van de Anonieme Vereniging van Ouders van Drugverslaafden in de Verenigde Staten.

De manier om het respect van jonge mensen te verliezen is om helemaal geen maatstaven meer te eisen. Een jong meisje ging haar vriend opzoeken op de universiteit en was van plan op de grond in zijn kamer te slapen. Toen een gezin in de buurt dat haar kende, haar uitnodigde bij hun te komen logeren, klaarde haar gezicht op.

'Dat is geweldig,' zei ze. 'Ik snapte maar niet waarom mijn vader geen bezwaar maakte toen ik hem vertelde dat ik bij Jack ging logeren. Ik dacht dat hij niet meer van me hield of zo.'

Een Australisch zakenman vertelt wat er gebeurde toen zijn oudste zoon van huis was weggelopen. Meer dan een half miljoen tieners doet dit elk jaar in Amerika alleen al.

Jim is de oudste van acht - vijf zoons en drie dochters. Nadat we een jongen geadopteerd hadden die helemaal in ons gezin werd opgenomen, zaten we met ons elven om de keukentafel. Er was een hechte band en we hadden veel plezier samen.

Maar op een dag - grote schrik! - onze zoon was er vandoor. We hadden, naast plezier, ook de nodige uitbarstingen gekend. Soms werd er luidkeels bedreigd met weglopen wanneer iemand woedend was. Er waren tijdelijke verdwijningen, maar de gedachte aan moeders kookkunst lokte iedereen altijd weer terug. Dit was de eerste keer dat er een vandoor ging en niet terugkwam.

Het leven was heel moeilijk geworden voor mijn vrouw, omdat ze probeerde het te rooien op basis van mijn filosofie: 'Jij leidt het huishouden en zorgt voor de kinderen. Ik heb genoeg te

stellen met het leiden van mijn zaak. 'Misschien was de gedachte in theorie nog zo gek niet, maar omdat ik als overtuigd 'werkver-slaafde' mijn gezin had verwaarloosd, had ik hun respect ver-speeld en tevens mijn geloofwaardigheid als zorgzame vader.

Naarmate ze ouder werden, bracht mijn methode om met de vuist op tafel mijn wil op te leggen ze niet 'tot inzicht', althans niet tot mijn inzicht. Mijn vrouw die zowel moeder als vader trachtte te zijn, raakte uitgeput. We kregen steeds vaker ruzie omdat ze de kinderen wilde beschermen tegen mijn woede wanneer ze weigerden te gehoorzamen.

Toen deed een nieuwe factor zijn intrede. Onze jongste dochter kwam thuis van de lagere school en vertelde ons dat haar onderwijzeres met de klas over 'luisteren naar Gods lei-ding' had gesproken. Onze dochter had stil zitten luisteren en het idee gekregen ons te vertellen over het geld voor de zondag-school dat ze achtergehouden had. Ze zei dat het haar speet. Toen kreeg ze nog een idee - het bedrag te verdubbelen van haar eigen zakgeld en het aan de kerk te geven.

Ze zei ook dat de onderwijzeres hun aan de hand had gedaan om als je er achter wilt komen wat het juiste is om te doen, de vier maatstaven van absolute eerlijkheid, reinheid, onzelfzuch-tigheid en liefde als richtlijnen te nemen - dan merk je waar je tekort schiet. Op die manier was het waarschijnlijker dat Gods gedachten dóórkwamen.

Het spreekt vanzelf dat mijn vrouw en ik blij waren. Ik vond het goed voor mijn dochter en het zou ook de rest van het gezin kunnen helpen. Zij dachten ondertussen dat het goed zou zijn voor mij!

In die tijd bracht dezelfde onderwijzeres bij ons in de buurt een stuk ten tonele - 'De Ladder' van Peter Howard -. Mijn vrouw en dochter gingen erheen en ik vergezelde ze met enige tegen-zin. Het stuk ging over een man die naar de top van de ladder van het succes klimt - hij is bereid als politicus staatsgeheimen te verkopen aan de machtige geldbazen die hem aan zijn toppositie hebben geholpen. Hoe meer hij in allerlei zaken verwickeld raakt, des te minder geeft hij om zijn vrouw en kinderen. Het hoogtepunt van het stuk is dat hij schoon schip maakt en breekt met de speculanten die hem chanteerden.

Ik was geschokt door de realiteitszin van het stuk. Na afloop raakte ik in gesprek met een van de acteurs. 'Dat stuk is niet mis!' zei ik tegen hem. 'Ik maak me zorgen over de maatschappij waarin mijn kinderen zullen moeten leven. Ik vraag me af wat ze

er aan zullen doen!

Hij keek me recht in de ogen en vroeg: 'Maakt *U* zich zorgen? Ik vraag me af wat *U* eraan gaat doen?'

Van mijn stuk gebracht antwoordde ik: 'Dat was een steek onder water, zeg!' Op hetzelfde moment wist ik dat hij gelijk had. Het was aan mij mijn aandeel te leveren om de maatschappij zo te maken dat kinderen er behoorlijk in konden opgroeien.

De stukjes van de legpuzzel schoven ineem; wat mijn dochter ons over 'luisteren' had verteld, hoe de man in het toneelstuk onder ogen had gezien hoe hij werkelijk was, veranderde en toen die vraag aan mij na het toneelstuk. Ik dacht aan mijn zoon, vervreemd van ons in een andere stad; wat moest ik doen?

Ik vroeg God me te zeggen wat ik voor Jim kon doen. Mijn eerste gedachte was: 'Ga hem zoeken.' Dus gingen we op pad. We wisten de naam van de popgroep waarin hij speelde en na hier en daar navraag te hebben gedaan, kwamen we erachter waar hij woonde. We gingen met hem in mijn auto zitten. Toen moest ik mijn tweede gedachte ten uitvoer brengen, nl. hem vertellen dat ik van hem hield. Ik vond het moeilijk - hoe kun je een man van 25 vertellen dat je van hem houdt? Maar ik deed het.

Ik zei tegen hem dat ik fout was geweest met mijn onwrikbare standpunten en dat ik het gevoel had dat dit bijgedragen had tot de breuk tussen ons en zijn vlucht in drugs. Ik bood mijn verontschuldigingen aan. Ik vertelde hem hoe het me geholpen had mezelf en de situatie te bezien in het licht van die absolute maatstaven.

Hij keek me aan en zei: 'Vader, er is nog een absolute maatstaf - absolute vergeving.'

Hij ging met ons mee naar een lunch om enkele van onze vrienden te ontmoeten die in die dagen samen met ons een conferentie bijwoonden. Hij was altijd een enthousiast cricketer geweest en was verbaasd een van zijn favorieten te ontmoeten - Conrad Hunte, vroegere vice-captain van het Westindische cricketteam. Wat een geweldige lunch was dat! Het was een moderne versie van het verhaal van de verloren zoon, waarbij het gemeste kalf opgediend werd.

Enkele maanden later was hij volledig van de drugs af. Mijn jongste zoon, die verslaafd was aan alcohol, bepaalde paddestoelen en andere geestverruimende middelen, kwam daar vanaf door de verandering en zorg van zijn oudste broer.

Hier volgen gedeelten uit de brief die Jim ons schreef toen

we weer thuis waren:

'Vandaag pas ben ik erachter gekomen wat de ware betekenis van het leven is. Natuurlijk wist ik altijd wel dat absolute waarheid en eerlijkheid er alles mee te maken hadden, maar ik had er nooit iets mee gedaan. Ik had nooit iets gedaan aan al de onwaarheden en hebzucht die ik in me had opgesteld. Daarom kon ik niet begrijpen waarom jullie je verontschuldiging wilden aanbieden voor vroeger gemaakte fouten - en niemand kan dat begrijpen totdat hij zelf vrij is. En vandaag ben ik vrij geworden - ik heb gebeden en plotseling wist ik wat er gebeuren moest. Ik had dat steeds wel geweten, maar ik kon het niet accepteren. Ik heb er behoefte aan jullie te vertellen hoe slecht ik jullie allemaal behandeld heb - hoe ik geld gestolen heb van vader toen je een krantendepot had en later toen ik met je in de zaak werkte - het spijt me oprecht. En moeder, hoe ik geld uit je portemonnaie gestolen heb zelfs in de slechte tijden als er maar een paar shilling in zat. Nogmaals, daar heb ik oprecht spijt van...

Ik weet nu dat de enige manier om al deze dingen goed te maken is ze toe te geven en dan alles te doen wat in mijn vermogen is om een eerlijk en onzelfzuchtig leven te leiden.

Ik kom gauw naar huis, op jouw verjaardag mam, dus tot spoedig ziens.

Liefs,
Jim

4. Opvoeding van de ouders

Een van onze Canadese vrienden was wijlen dr. Gustav Morf, psychiater uit Montreal. Dr. Morf interviewde het merendeel van de politieke gevangenen, die in de zestiger jaren Quebec geterroriseerd hadden. Zijn boek 'Terreur in Quebec' is bijna klassiek geworden nu overal in de wereld soortgelijke groepen naar voren komen.

Tijdens zijn gesprekken met de terroristen in Quebec werd het dr. Morf al gauw duidelijk dat dit geen kinderen uit economisch zwakke milieus waren, maar veeleer het 'nageslacht van een gegoede, op eigen genoegen ingestelde alles-mag-maatschappij'. 'Ze hebben hun zinnen ergens op gezet en als ze die niet onmiddellijk krijgen, grijpen ze naar geweld', schreef hij. Ze chanteren een maatschappij waar chantage in het huwelijk, in de verhoudingen tussen mensen in de industrie en in de politiek heel gewoon is geworden en waar bijna iedereen veel meer van het leven eist dan hij bereid is te geven.'

Dr. Morf merkte op dat ze vrijwel allen één symptoom gemeen hadden: 'onvolwassenheid'. 'De gevaarlijkste mens,' zei hij 'is diegene die de onvolwassenheid van de adolescent, zijn kijk op het leven, zijn opstandigheid en zijn beperkte verantwoordelijkheid behoudt, terwijl hij het volle gezag van een volwassene uitoefent.' Maar waarom zijn ze zo onvolwassen gebleven?

'Vandaag de dag' besloot dr. Morf 'is het voor het jonge kind moeilijker zich aan de werkelijkheid aan te passen dan vroeger. Teveel kinderen blijven in hun vroege jeugd onaangepast terwijl er nog meer tijdens de adolescentie eenvoudig weigeren volwassen te worden zodat ze 'eeuwige adolescenten' of 'eeuwige studenten' blijven. Dit is in de meeste gevallen waarschijnlijk toe te schrijven aan de te sterke prikkels van deze tijd en de morele verwarring en toegeeflijkheid van de ouders.' Hun kinderen

'kennen het verschil tussen goed en kwaad niet meer.'

De inzichten van dr. Morf leggen een grote verantwoordelijkheid op ons ouders. Onze eigen ervaring is dat veel jonge mensen zich volwassen tegenover de wereld willen opstellen en dat ze zich willen inzetten voor een maatschappij die goed loopt en die in staat is te voldoen aan de behoeften van de hele mensheid. Zij zijn er zich van bewust dat dit de eerste eeuw is waarin het technisch mogelijk is de hele mensheid te voeden, te kleden en onderdak te geven en ze worden gefrustreerd door het falen van onze generatie om de problemen afdoende aan te pakken. Ze rebelleren tegen onze zucht naar comfort en onze materialistische instelling – en hun reacties die wij veroordelen zijn dikwijls protesten tegen onze fraaie woorden en veel minder fraaie manier van leven. 'Oudere mensen drinken, raken in een roes en voelen zich geweldig' schreef het ondergrondse blad International Times. 'En wij nemen wat anders, worden 'high' en dan spugen ze op ons.'

Volwassen ouders zijn dus even nodig als volwassen jongeren. Een meisje van zeventien zei laatst tegen mij: 'Ik heb geleerd dat elke beslissing van mij anderen raakt. Er zijn geen privé beslissingen.'

Eerlijkheid kan een kettingreactie teweeg brengen. Een Zwitserse vriendin schrijft:

Een paar maanden geleden stond ik in een van die romantische straatjes in het oude deel van Luzern. Ik schaamde me diep. Ik had juist gelogen tegen een nietsvermoedende verkoopster in een apotheek omdat ik medicijnen wilde hebben die alleen op doktersrecept verkrijgbaar waren.

Toen ze me vroeg of een dokter ze had voorgeschreven antwoordde ik met grote overtuiging 'ja'. Ik was geschokt van mezelf. Niet dat ik ook maar enigszins misbruik wilde maken van die medicijnen, maar ik had gelogen om te krijgen wat ik vond dat ik nodig had.

Ik dacht aan ons dochtertje van acht, Gretl, dat voortdurend blootgesteld wordt aan allerlei verwarrende en verkeerde invloeden op school, in de buurt en op de TV. Mijn man en ik proberen haar de vrijheid en karaktervastheid mee te geven die je krijgt als je niets goed hoeft te praten en als je altijd kunt luisteren naar de stem van je geweten.

Aan de lunch vertelde ik mijn dochtertje wat ik gedaan

had. Ze keek me aandachtig aan en stelde voor dat ik de medicijnen terug zou brengen. Ik antwoordde: 'Ik denk niet dat apothekers dingen terug kunnen nemen die ze verkocht hebben, maar misschien moet ik gaan zeggen dat ik gelogen heb.'

's Middags ging Gretl naar school. Daarna waren er allerlei karweitjes en moest ze huiswerk maken. 's Avonds was ze erg rusteloos en agressief. Voor zij naar bed gaat bidden en zingen we altijd met haar en dan praten we dikwijls over de dingen die we op ons hart hebben. Die avond leek alles verkeerd te gaan. Gretl werd steeds brutaler en ik voelde me hulpeloos en ook een mislukkeling als ouder. Met een kort 'Nou goed, dan bidden we maar niet. Slaap lekker' ging ik de slaapkamer uit.

Ik ging naar de zitkamer en voelde me heel gedeprimeerd en onrustig. Plotseling voelde ik twee armpjes om mijn hals en ik hoorde een snikkend stemmetje 'Ik wil niet zo zijn! Maar soms komt er een duiveltje in mijn hart wanneer ik het niet wil.' Onder het snikken door kwamen er een paar dingen uit die haar de laatste weken dwars hadden gezeten.

We praatten er rustig over en daarna baden we voor de

verschillende moeilijkheden. 'Nou zal ze rustig slapen' dacht ik en ging naar bed.

Toen werd er op onze slaapkamerdeur geklopt. Daar stond Gretl in haar nachtjaponnetje. 'Ik moet je nog iets vertellen wat ik nooit gezegd heb. Een paar weken geleden dacht ik dat ik onze buurvrouw liever als moeder zou hebben dan jou, omdat die aardiger is. Het spijt me zo, want ik houd het meest van jou.'

Terug in bed – weer rust – dan wordt er weer geklopt. 'Mammie, toen pappie en ik verleden jaar dat blad met borden en kopjes lieten vallen zei ik aldoor dat het pappie's schuld was, maar het was mijn schuld. Ik zal jullie al mijn zakgeld geven voor wat er gebroken is.' Ze straalde toen ze zei: 'Nou hebben we echt vrede gesloten!'

De volgende morgen ging ik naar de apotheek. Toen ik voor de deur stond voelde ik me erg onnozel. Drie verkoopsters vroegen wat ik wenste. Ik wist niet meer precies of een van de drie me de vorige dag geholpen had, maar ik zei gewoon dat ik gelogen had om medicijnen te krijgen. Daarop volgde een levendig en zeer vriendschappelijk gesprek.

Toen ik thuis kwam wilde Gretl precies weten wat er gebeurd was.

Deze ervaring is als een anker in haar leven dat haar stevig vast houdt ook bij storm en tegenweer.

Als je een karakter hebt zoals ik – en daar heeft mijn dochter een flinke portie van meegekregen – is het onvermijdelijk dat het soms verkeerd uitpakt, maar als dat gebeurt kijkt Gretl me aan en dan zegt ze: 'Weet je nog die keer dat we vrede sloten?'

Een Canadese lerares vertelde me hoe een Indiase moeder haar zoon hielp om van het stotteren af te komen.

Farham was een jongen van zestien die erg graag dokter wilde worden. Hij dacht dat dat niet zou kunnen omdat hij zo stotterde. Toen ik in India met bloedvergiftiging in bed lag, kwam zijn moeder Mani me dikwijls opzoeken. Ze had het vaak over Farhams gebrek en op een dag vroeg ik haar of hij altijd gestotterd had. Ze zei dat hij voor zijn vijfde jaar niet had gestotterd. Toen vroeg ik waarom het zo plotseling begonnen was. Ze zei dat ze dat niet wist, maar ik was ervan overtuigd dat ze het wel wist.

Op een dag stelde ik voor dat we naar de stem van binnen zouden luisteren en God zouden vragen hoe we Farham konden helpen. Een paar dagen achtereen kreeg ze geen gedachten.

Toen besloot ze eerlijk tegenover me te zijn. Ze was boos geweest op Farham om een kleinigheid toen hij vijf was en had hem toen na donker twee uur lang buitengesloten. Farham was doodsbang geweest en van die dag af was hij gaan stotteren.

Ik stelde Mani voor dat ze dit eerlijk met Farham zou uitspreken. Dat wou ze niet omdat ze bang was voor wat hij wel van haar zou denken, maar toen ze nog eens stil geweest was besloot ze het te doen.

Het resultaat was zoals ze al verwachtte. Farham werd woedend en zei: 'Hoe kon u me dat aandoen?' Mani dacht dat ze het verkeerd had aangepakt.

Een paar dagen later toen we weer samen stil geweest waren kreeg Mani de gedachte om elke dag een lekker hapje te maken voor als hij uit school kwam. Farham at het op maar bleef koel tegen zijn moeder en wilde niets met haar te maken hebben.

Dat bleef een paar weken zo tot Mani op een dag de gedachte kreeg om een trui voor Farham te breien. Toen hij op een dag uit school kwam, zag hij de trui en vroeg: 'Is die voor mij?' Mani knikte. Farham vloog op zijn moeder af, sloeg zijn armen om haar heen en zei tegen haar dat hij veel van haar hield. Van dat ogenblik af heeft hij niet meer gestotterd.

Mani kwam naar me toegevlogen. De tranen stroomden over haar wangen terwijl ze zei: 'Farham stottert niet meer, hij stottert niet meer!'

Een vrouw uit een Mohammedaans land stuurt me de volgende overpeinzingen.

'Ik ben koppig van aard. Ik verander nooit van mening.'
'Spreek me niet tegen. Doe wat ik zeg.'

Zulke opmerkingen maken de mensen kwaad. Je voelt dan de boosheid, wrok en wanhoop die onder hun kalme uiterlijk verborgen gaan.

Ik begon begrip te krijgen voor dit soort conflicten toen ik onverwachts ontdekte dat ik met een Automatisch Nee geprogrammeerd was. Ik begon de werking daarvan bij mijzelf en bij anderen op te merken. Het scheen dat wat er ook geopperd werd – een nieuw idee in onze vrouwenvereniging, de wens van een van de kinderen om naar de bioskoop te gaan – mijn eerste reactie altijd 'Nee' was. Naderhand stelde ik me dan misschien wat positiever op.

Er was niet echt sprake van een verandering van mening, want ik had gewoon niet nagedacht, maar alleen spontaan

gereageerd. Later kwam dan het weloverwogen antwoord en dat kon 'Ja', 'Nee' of 'Misschien' zijn.

Naderhand ontdekte ik dat ook mijn man net zo automatisch met 'Nee' reageerde. Dat verklaarde veel van de irritatie die er vaak tussen ons was.

Daarna voelde ik de behoefte om aan mijn man, mijn kinderen en een paar collega's te vertellen dat ik een Automatisch Nee had en ze te waarschuwen dat ze mijn eerste reactie niet als definitief moesten beschouwen. 'Jullie moeten me maar een beetje tijd gunnen' zei ik.

Als ik thuis een beslissing moest nemen dan zei ik soms: 'Als je mijn antwoord nu wilt horen dan krijg je 'Nee'. Kom dus maar liever over een half uurtje terug en dan zullen we wel zien wat ik zeg.' Dat werkte veel beter!

Op een keer was mijn man uit en ik was bij mezelf aan het oefenen hoe ik hem eens flink de waarheid kon zeggen. Ik stak mijn vinger uit, alsof hij voor me stond, om mijn argumenten kracht bij te zetten.

Plotseling dacht ik aan het 'geheime wapen' dat een vriendin me geleerd had: ik keek naar mijn hand, één vinger wees beschuldigend naar mijn man en drie recht op mij.

Ik vroeg mezelf: 'Misschien is het wel waar wat je van je man zegt, maar hoe ben je zelf; heeft hij eigenlijk reden om op je gesteld te zijn? In feite mag je je gelukkig prijzen dat hij het zo lang met je heeft uitgehouden! Hoe toon je je liefde voor hem? Je mist geen kans om hem te irriteren, vooral als er anderen bij zijn. Je gebruikt zelfs je eigen kinderen om hem te kwetsen, omdat je zijn zwakke punten kent.'

Ik zag in dat het tijd voor me was om te veranderen voor het te laat was. Als ik echt van mijn man hield, dan was nu het ogenblik gekomen om dat te tonen.

Een tijdje later gebeurde er iets wat we nog nooit beleefd hadden – mijn man plotseling een politieke gevangene, ik zonder baan, één kind op school en geen omgang met anderen meer. Ik was bang dat wij met ons tweeën – moeder en zoon – zenuwziek zouden worden. Ik vroeg God wat ik kon doen. Het antwoord was eenvoudig en duidelijk 'Luisteren'.

Ik zag niet in wat luisteren voor goeds tot stand kon brengen, maar ik besloot het te proberen. Toen mijn zoon thuis kwam gaf ik niet toe aan de verleiding om de tijd te verknoeien en de sfeer te bederven door alles wat ik op mijn hart had eruit te gooien. Ik was erg verbaasd toen hij uit zichzelf opmerkingen begon te

maken en vragen te stellen waaruit bleek wat er werkelijk in hem omging. Hij vroeg bijvoorbeeld: 'Als iemand me uitvloekt in de bus wat moet ik dan doen?'

Dat is jaren geleden, maar ik zal nooit vergeten hoe begrip en ervaring mijn deel werden toen ik begon te luisteren.

Het is niet gemakkelijk op het gebied van de godsdienst dezelfde taal te spreken. De uitdrukkingen die de een gebruikt betekenen misschien heel veel voor hem, en niets voor de ander. Mijn man is Mohammedaan en ik ben een Christen. Door naar de stem van binnen te luisteren hebben we een gemeenschappelijke taal in onze godsdienst gevonden.

Een Amerikaanse moeder geeft toe dat haar gezin niet geworden is zoals zij het zich gedroomd had.

Mijn hele leven had ik maar één ding gewild: moeder zijn. Zelfs noemde ik mijzelf een 'beroepsmoeder'. Toch is mijn gezin niet zo geworden als ik me voorgesteld had. Zeker, toen de kinderen nog klein waren vond ik het leuk 'met poppen te spelen' en daarna 'schooltje te spelen'. Maar ik ging daar zo in op dat ik niet in de gaten had dat ik van mijn eigenlijke doel als moeder – karaktervorming – weinig terecht bracht.

Mijn oudste zoon was de eerste die mij deed twifelen aan mijn goede aanpak en psychologisch inzicht. Ik was ter wereld gekomen met de keizersnede en begon hiermee zijn zeer individuele benadering van het leven door alles op zijn eigen manier te doen. Voordat hij een jaar oud was kon hij al over het hoogste hekje van zijn bed klauteren en toen hij anderhalf was klom hij over een tuinhok van bijna twee meter. Toen hij vijf was bouwde hij een boot in onze kelder. Zijn onderwijzeres opende mijn ogen voor het wonder waar ik aan voorbijgezien had toen zij opmerkte: 'Wat geweldig dat u zo'n ondernemend zoontje heeft!'

Drie jaar later opende een vriendin uit de kerk mij opnieuw de ogen toen zij een groep vrouwen vroeg voor elk lid van hun gezin te bidden en daarbij God te danken voor iets speciaals in elk van hen. De tranen rolden mij over de wangen toen ik bij het bidden aan dit kind dacht, want ik kon niets positiefs bedenken om God voor te danken. Ik ging naar huis en begon er over na te denken wat er voor goeds en positiefs in hem was en God daarvoor te danken. En dat was nu precies wat hij nodig had, want intussen waren er twee jongere kinderen bijgekomen en werd er geen notitie van hem genomen behalve als hij lawaai

schopte. Ik zag in dat ik aandacht aan hem moest schenken als hij zich goed gedroeg zodat hij niet uit noodzaak stout hoefde te zijn!

Kinderen kennen het onderscheid tussen goed en kwaad. Maar zij moeten met hun eigen geweten in het reine komen, daar kunnen zij niet onder uit. Dit stelde mijn eigen mislukking als moeder aan de kaak. Elk van onze kinderen is voor verzoeken gezwich die zij met Gods kracht hadden kunnen vermijden, of waarvan de toepassing van absolute morele maatstaven hen had kunnen vrijwaren – verzoeken zoals stelen, spieken, spijbelen, liegen, experimenteren met sex en verdovende middelen.

Hoe reageerden mijn man en ik nu op deze vreselijke teleurstellingen? In het begin hadden boosheid en gekrenkte trots de overhand. Maar dat hielp niet om de generatiekloof te overbruggen. Onze oudste zoon vroeg mij verschillende keren of wij er op uit waren hem het huis uit te jagen zoals onze burens met hun zoon gedaan hadden.

Later heb ik geleerd te zeggen: 'Zodra ik mijn gevoelens in bedwang heb zullen we praten.' En dan kunnen we rustig praten en ook luisteren. Gewoonlijk komt er dan een gedachte die mij helpt om met mijn gevoelens in het reine te komen of die de volgende stap wijst.

Mijn oudste zoon trok in bij zijn vriendin kort nadat wij naar het buitenland waren vertrokken. Hun beslissing deed ons veel verdriet en wij waren bang dat ze er samen op den duur ook onder zouden lijden. Maar achteraf werd het ons duidelijk dat vele van onze gevoelens voortkwamen uit onze eigen gekrenkte trots. Als wij die maar konden laten varen en met hen in contact bleven zouden wij hen misschien kunnen helpen hun verhouding tot die duurzame liefde te maken die wij voor hen wensten.

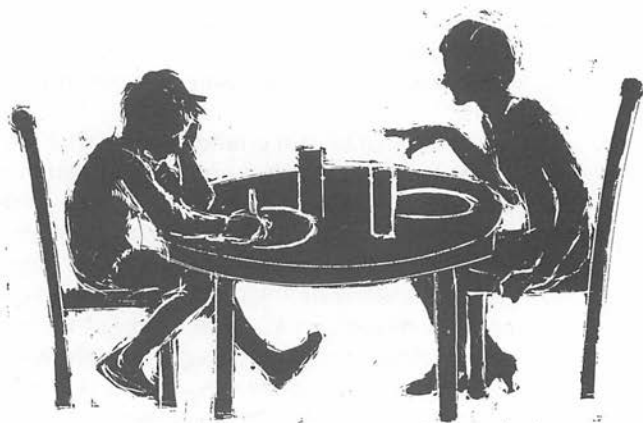
Dus schreven wij hun over onze gevoelens, teleurstellingen, angst en hoop en zij schreven ons terug wat zij voelden. En toen zij tenslotte op hun eigen tijdstip plannen maakten om te trouwen, schreef onze zoon: 'Alles wordt hoe langer hoe beter, en ik geloof dat het komt doordat jullie ons zo geweldig gesteund hebt.' (Onze enige steun was onze aanvaarding en liefde geweest, ondanks onze eerste reacties.)

In vele opzichten voel ik me als moeder een mislukking. De tijd zal het leren. Maar ik zou één van diegenen willen zijn die anderen – de ouders van morgen – helpen om het beroep van ouderschap met wat meer voorbereiding en veel meer leiding te

beginnen dan bij mij het geval was. Er is meer voor nodig dan toewijding en liefde om goede ouders te zijn.

Toen ik de volgende ervaringen las die een Zweedse journaliste mij toestuurde, herkende ik mezelf in veel van de voorvallen die zij beschrijft.

Toen ik trouwde had ik een duidelijk beeld van hoe een echt Christelijk gezin zou moeten zijn. Het was een schitterende theorie, waar echter niet veel van terecht is gekomen. Maar wat ik ontdekt heb is dat er voor elke vrouw een weg open ligt, wat ook de gedachtengang of het geloof van haar man is. Met God kunnen we op allerlei wonderlijke manieren het beste in onze familieleden ontdekken en dit gebruiken om eenheid te brengen. Waar het om gaat is dat iemand moet beginnen – iemand moet naar Hem luisteren. Als er een gezin is waarvan maar één lid luistert, dan is dat al geweldig hoopgevend. Dit zeg ik met negentien jaar ervaring.

Toen de kinderen klein waren was er altijd een gevecht over de TV als ze naar bed moesten. Zij mochten geen programma zien na zeven uur 's avonds. Soms moesten wij de deur van de televisiekamer op slot doen. Dan timmerden zij er op, smeten met schoenen of andere dingen en zetten een keel op. Het was verschrikkelijk. Ik moest er wat aan doen.

Ik nam de tijd om te luisteren. Onmiddellijk kwam er een vraag in mij op. 'Heb jij ze alles gegeven wat zij nodig hadden

voor het slapen gaan? Heb je hen voorgelezen, met hen gebeden, een nachtzoentje gegeven en ze lekker ingestopt?’ Mijn antwoord was ‘Nee’. Er waren TV programma’s die ik zelf wilde zien en dan liet ik de kinderen daarvoor in de steek. Volgende vraag: ‘Wat is belangrijker – je verlangen om naar de TV te kijken of je roeping om als moeder die zorg en rust aan de kinderen te geven die zij voor het slapen gaan nodig hebben?’

Mijn besluit was niet meer naar de TV te kijken voordat de kinderen in bed waren. De rust keerde in huis terug. Toen ik de kinderen vertelde over mijn zelfzucht en mijn besluit, gebeurde het wel eens dat ze royaal zeiden: ‘Mammie, waarom ga je nu niet naar de TV kijken? Wij zullen heus wel gaan slapen.’ Toen waren zij twee, vier en acht jaar oud.

De strijd over het naar bed gaan werd in de loop van de jaren niet minder maar erger. Zij wilden nooit op de juiste tijd naar bed. Wat moest ik doen? Ze bij elkaar roepen om uit te denken wat de juiste bed-tijd voor ieder van hen zou zijn? Hemeltje-lief dat ik daar nou niet eerder aan gedacht had! Als men kinderen vraagt om zelf te beslissen zijn zij zo streng, zo gewetensvol en ze vinden het zo heerlijk om aan hun eigen bevel te gehoorzamen. De jongste, toen vier jaar oud, vond dat zij om zes uur naar bed moest, de volgende om zeven uur en de andere om acht uur. Geen gevechten meer! Maar met elke verjaardag was de eerste gedachte: ‘Nu ben ik een jaar ouder en kan ik een half uur later naar bed.’ Het gaat nog steeds door voor de twee jongsten, nu elf en dertien jaar oud!

Toen waren er die jaren dat het lange haar van de Beatles voor elk gezin een strijdpunt was, zo ook voor het onze. Onze oudste jongen, toen acht, wilde zijn haar lang dragen en wou het niet laten knippen. Wat te doen? Ik kon het niet beslissen. Hij moest het antwoord vinden in zijn eigen hart. Dus stelde ik voor dat wij stil zouden zijn en luisteren. Hij zat op de bank en keek een beetje zuinig. Ineens vloog hij naar de badkamer en kwam terug met een schaar die hij aan mij gaf. Met een vrolijke glimlach! Sindsdien heb ik zijn haar mogen knippen totdat hij zeventien was.

Onze jongste dochter is erg gevoelig. Toen ze vijf was begon zij met haar ogen te knippen. Het scheen geen lichamelijke ziekte te zijn. Langzamerhand ging het over, maar andere dingen kwamen er voor in de plaats, met als hoogtepunt toen zij acht was, dat zij over haar hele lichaam begon te beven. Het was verschrikkelijk. Zij werd op school uitgelachen en wij wisten niet

waar het vandaan kwam, totdat de school-verpleegster voorstelde om naar een psycholoog te gaan. Daar zaten we dus. Ik bracht haar daar gedurende enkele maanden eenmaal in de week naar toe, en toen werden wij, haar ouders, opgeroepen. Wij hebben vier zittingen met die psycholoog gehad. Ze waren verschrikkelijk.

Wij ontdekten dat onze dochter het niet kon verdragen als er onenigheid tussen haar ouders was. Dat was de werkelijke oorzaak van haar symptomen.

Een keer drukte zij het zo uit: 'Mams, ik vind het zo naar als pappie boos op je is, want ik houd van jou. Maar ik vind het net zo naar als jij lelijk tegen pappie doet, want ik houd ook van hem'. Ons besluit om te trachten eenheid te vinden en onze geschillen zonder uitbarstingen bij te leggen heeft geholpen haar problemen uit de weg te ruimen.

Eens op een avond kort na de geboorte van onze tweede zoon, was ik erg moe en gespannen. Het avondeten moest worden klaargemaakt, de pyama's klaargelegd worden, enz. Ik werd hoe langer hoe kriebiger en de sfeer hoe langer hoe gespannener. Toen kwam mijn vierjarig zoontje naar mij toe, legde zijn hand op mijn arm en zei bezorgd: 'Mammie, ga toch naar bed! Je weet wat er anders gaat gebeuren!' Wat nu? Kon ik dat heldere – voor mij zo vernederende inzicht van mijn zoontje aannemen? Mijn hele moederlijke prestige kwam in opstand. Daar stond hij, kalm en verzekerd, en zei met een glimlachje: 'Ik zal op het kleintje passen.' Ik ging naar bed en de vrede keerde in huis terug.

Toen de kinderen ouder werden begonnen zij ons te helpen eenheid te vinden als wij met elkaar overhoop lagen. Dit gold in het bijzonder voor onze dochter. Op een keer hadden mijn man en ik ruzie. Zij kwam bij mij in de keuken en zei: 'Mammie, kun je paps niet vergeven?'

Ik moest tot mijn schande bekennen dat deze keer de maat vol was. 'Ik ben verbitterd, en ik kan het gewoon niet.'

Zij leunde over de keukentafel en keek mij rustig en strak aan: 'Maar mammie, je hoeft alleen maar 'vergeef mij' te zeggen. Dat is alles. Zo eenvoudig. Een woordje maar. Vergeef mij. Ja, ik weet wel dat het eerst moeilijk is, maar als je het gezegd hebt is het zo eenvoudig en zo fijn.'

Ik zat daar maar, met een koud, dood hart. Ze vroeg: 'Zou je geen koffie kunnen zetten?' We drinken vaak 'verzoeningskoffie'. Langzaam ging ik naar het fornuis, nog altijd stijf en zuur. Ze

hoorde haar vader de trap af komen en keek naar mij terwijl ik gespannen midden in de keuken stond. Hij bleef in de deuropening staan en keek onzeker naar mij. Ik zei langzaam (het was echt moeilijk): 'Wil je een kopje koffie?' Dit betekende: 'Vergeef mij'.

Hij vloog naar 't fornuis, omhelsde mij blij en zei: 'Ja, graag!' En daar stond het kind op en neer te springen en riep: 'Ik heb het gedaan! Ik heb het gedaan! Ik zei tegen mammie dat zij het doen moest!' Toen nam zij een gemberkoekje, brak het in drieën en wij aten elk een stukje, wetende dat alles goed was – dank zij haar!

Een andere keer hadden wij in de keuken ruzie. Onze dochter hoorde het en vloog naar haar kamer. Een half uur later kwam zij naar beneden. 'Is het weer goed?' vroeg zij. 'Zijn jullie weer goeie vrienden?'

'Ja' zei ik 'alles is weer goed.'

'Ik weet 't' zei zij trots 'ik weet 't omdat ik voor jullie gebeden heb'.

Mijn man en ik zijn beiden hardwerkende mensen. Ik reis veel en altijd weer nam ik te veel hooi op mijn vork en kwam dan doodmoe thuis. In de eerste jaren van ons huwelijk werd mijn man razend op mij en probeerde hij de reizen te verbieden. Toen werd het mij duidelijk dat ik ze met zijn hulp doelmatig kon organiseren. Ik was te onafhankelijk geweest, niet wetende wat een vreugde het is om de plannen en de lasten samen te dragen.

Toch zei mijn man eens 'Nee' toen het een heel speciale reis betrof. Ik was eerst boos, toen verdrietig. Tenslotte had ik een idee. 'Waarom kunnen wij de beslissing niet als gezin nemen?' Ik trachtte een familie-raad bij elkaar te roepen. Onmogelijk. Je moet gewoon het geïnspireerde ogenblik afwachten, bijvoorbeeld als je om de keukentafel zit, bij de ondergaande zon, na een lekkere maaltijd. Ik legde het probleem op tafel. En de kinderen zeiden wat ik nooit geloofd had dat zij zouden durven zeggen.

'Pappie, je bent een dictator als je mams verbiedt om op deze reis te gaan!' zei de elfjarige.

Tot mijn verbazing antwoordde mijn man rustig: 'Zo, vind je dat? Misschien heb je gelijk.' Ons negen-jaar-oude dochtertje zei: 'Wij kunnen het wel zonder jou stellen, mammie, voor tien dagen. Wij hebben paps toch.'

En mijn man zei: 'Waarom gaan wij niet eerst samen een tochtje maken en dan kunnen we jou naar het vliegveld brengen.' Zo werd het dus besloten en iedereen was er blij mee.

Er zou nog veel meer te vertellen zijn, maar dit zijn de verhalen die mij nu te binnen schieten. Als ik de kinderen zie zoals zij nu zijn, en terugdenk aan de stormachtige jeugd die zij doorgemaakt hebben, en de rijpheid die zij nu hebben, weet ik zeker dat het een genade is. En als ik denk aan mijn man en mijzelf na negentien jaar huwelijk in goede en kwade dagen, aan alle conflict en verdriet, pijn en blijdschap weet ik dat ook dit een genade is. Mogelijk heeft de trouw aan het luisteren naar de innerlijke stem een aandeel gehad om het geloof levend te houden. Zonder een levend geloof zou ik niet weten hoe je een huwelijk in stand kunt houden of eenheid kunt vinden in je gezin.

De vrouw van een Japanse ondernemer schrijft:

Vroeger vond ik dat mijn man op bepaalde punten zijn leven wel wat moest veranderen, maar dat ik geen enkele onvolmaaktheid bezat omdat ik altijd gelijk had. Mijn man dacht precies het tegenovergestelde! Maar toen begon ik in te zien dat ik ongelijk had gehad en dat ik wel degelijk moest veranderen.

Op een morgen vertelde mijn man mij heel oprecht en eerlijk over zijn fouten en vroeg mij om vergeving. Ik was erg dankbaar voor zijn eerlijkheid – maar een maand later hadden wij weer een meningsverschil. Ik was geïrriteerd. Een van mijn vriendinnen ried mij aan om alles op te schrijven wat ik over mijn man dacht – dus begon ik te schrijven. Ik had allerlei bittere gevoelens

tegenover hem. Het was een schok voor mij toen ik mij bewust werd dat ik hem zelfs niet die heel kleine fout vergeven had die hij mij had opgebiecht.

Kort daarop had ik hoge koorts en moest een paar dagen in bed blijven. Gedurende die tijd had ik heel vreemde gewaarwordingen. Ik voelde dat Jezus naast mij stond en dat Hij zo vriendelijk was en mij trachtte te troosten. Ik werd mij bewust hoe slecht ik mijn man behandeld had, en hoe diep ik andere mensen gekwetst had terwijl ik dacht het juiste te doen.

Op een goede dag besloot mijn dochter niet meer naar school te gaan. Ik wist niet hoe ik haar kon helpen. Een goede kennis schreef me: 'Mijn hart klopt warm voor jullie familie en mijn vriendschap voor jullie en geloof in jullie zijn niet verminderd door tijd of afstand. God zal je blijven vasthouden van uur tot uur, van dag tot dag, als je het Hem toestaat. Die dochter van jou is een fijn kind. Strijd is onvermijdelijk in dit leven, maar je zult overwinnen als je in je hart de vrede hebt van hen die op God vertrouwen'.

Het was een schok om die woorden te lezen: 'als je het Hem toestaat'. Tot die tijd toe had ik gedacht altijd alles zelf te moeten doen en dat betekende dat ik God niet werkelijk vertrouwdde. Ik was er erg bang voor mijzelf aan Hem over te geven. Toen werd ik me ervan bewust dat het liefdevolle gevoel dat er van die brief uitstraalde niet van een menselijk wezen afkomstig was, maar van God. En dit soort liefde is eeuwig. Ik besloot om alles in Gods handen over te geven, wat er ook zou gebeuren. Na verloop van tijd ging mijn dochter terug naar school. Ze werd een 'fijne vrouw' alsof een bloemknop plotseling was opengebloeid.

Eens las ik een verhaal 'Prisoner of Mao' van Jean Pasqualini. Ik was er erg door geschokt. Ik weet dat zoveel mensen in Azië zo veel te lijden hebben terwijl wij hier in Japan van ons vrije leven genieten. Dankzij onze economische ontwikkeling lijden wij geen honger zoals in oorlogstijd, maar wij hebben er wel de vriendschap van andere landen mee verspeeld. Wij moeten iets doen voor deze andere Aziatische volkeren. Als wij doorgaan met onze zelfzuchtige manier van leven gaat Japan zijn ondergang tegemoet.

Toen wij onze eerste kleinzoon kregen dacht ik: 'Het is onze plicht een betere samenleving te bouwen tegen de tijd dat hij opgroeit.' Ik zou hem licht en hoop willen nalaten om hem in de toekomst te leiden.

5. De kracht van het gezin

In de meeste 'ontwikkelde' landen woedt echtscheiding als een epidemie. Afgelopen jaar waren er een miljoen echtscheidingen in Amerika en in Engeland is het aantal aanvragen verdrievoudigd in de afgelopen tien jaar. In Rusland, aldus The Times van 11 november 1978, had een derde van de sowjetburgers die in 1977 waren getrouwd al een echtscheiding aangevraagd. Ondertussen, schrijft een Brits rapport, is het verdwijnen van één der ouders omdat ze uit elkaar gaan veel schadelijker voor het kind dan de dood van vader of moeder.

Een nieuw element van genoemde epidemie is het stijgende aantal echtparen dat uiteengaat na ogenschijnlijk twintig of dertig jaar gelukkig te hebben samengeleefd. Toen ik verleden zomer in Nederland was las ik een interessant artikel onder de kop: 'Huwelijk laatste agendapunt van zakenman'. ... 'Zeker tot hun vijfendertigste jaar putten mannen de meeste voldoening*

uit hun werk. Ze beseffen (misschien) dat ook hun vrouwen het moeilijk kunnen hebben, maar ze geven toe dat het hun eigenlijk niet kan schelen. Hun aandeel in het gezinsleven blijft voornamelijk beperkt tot het leveren van geld en kinderen. Maar rond de veertig begint dat te veranderen. Of ze zich gelukkig of ongelukkig voelen gaat sterker afhangen van hetgeen er thuis gebeurt. Ze maken zich vooral zorgen om de kinderen. Het schreeuwende geval in de wieg wordt maar al te gauw een tiener. Wat hebben ze gemist? Het ironische van de situatie is dat in deze periode de vrouw juist minder waarde aan het huwelijk gaat hechten. Ze verwacht niet zoveel meer van de relatie. Ze werd jarenlang gedwongen zich voor allerlei dingen in te zetten en nu kan ze die bezigheden niet meer missen. Het huwelijk heeft een grondige 'vernieuwing' nodig om de jaren veertig en vijftig door te komen.'

Ik weet dat een huwelijk niet hoeft te ontaarden in een grijze sleur waar we van willen weglopen. Het wordt saai als we het doel van het huwelijk uit het oog verliezen. Is het de hoogste functie van een huisgezin om alleen maar het leven in stand te houden? Of is het om een manier van leven te laten zien die de moeite waard is om in stand te houden? Het gezin kan een krachtbron worden om de samenleving te veranderen.

Een Engelse moeder van drie kinderen schrijft:

Samen luisteren. Dat is een interessant experiment geweest. Toen mijn man de eerste keer zei: 'Laten we het eens proberen,' kregen we soms dezelfde gedachten en dat vonden we opwindend omdat we echt het gevoel hadden dat dezelfde Geest tot ons beiden sprak.

Maar op een morgen zag ik ineens al die drankflessen voor me in het buffet van onze eetkamer. Ik had het gevoel dat ik die kast moest opruimen, alles keurig netjes op zijn plaats maar zonder ruimte voor alcohol. Maar al die flessen weggooien? Ik moest er niet aan denken! Wat hadden ze niet een geld gekost!

Een week lang worstelde ik met deze gedachte. Ondertussen kregen we geen gedachten meer door van God. Iets had onze verbinding verbroken. Ik durfde deze gedachte over drank niet aan mijn man te vertellen. Toen ik het tenslotte toch deed, zei hij mij dat hij me telkens zou helpen de neiging te overwinnen om een voorraad drank aan te leggen voor gasten en etentjes. Ik was hem zo dankbaar en ben dat nog steeds, want niet alleen ben ik die behoefte om steeds sterke drank te serveren helemaal kwijt,

maar ook mijn eigen afhankelijkheid van alcohol als opkikker en als rookgordijn waarachter ik mijn zenuwachtigheid kon verbergen. Nu vinden we het niet meer nodig drank aan te bieden als we gasten hebben en we hebben geen alcohol meer in ons buffet. Blair en ik zijn dichter tot elkaar gekomen omdat hij me begreep en me kon helpen met mijn probleem.

Tengevolge van dit alles is het gedrag van onze kinderen van vijf en zes die zich steeds slechter gedroegen als we onze gasten op deze manier ontvingen, merkbaar verbeterd. Ik had me zorgen gemaakt over twee bepaalde neigingen in mijn oudste kind: zeuren overdag en hoesten 's nachts. Ik was er zeker van dat het voortkwam uit iets wat er in mijn leven niet klopte. En toen ik die zaak met de drank begon in te zien en op te lossen, verdwenen die problemen bij haar ook. Het gaat wat mij betreft niet om de alcohol, maar om het feit dat als er iets is in ons leven, dat we niet eerlijk met God onder ogen hebben gezien, dit tot de een of andere moeilijkheid leidt, die onmiddellijk zijn weerslag op het gezin heeft.

Pas geleden hadden mijn man en ik ruzie. Ik zette mijn gekwetste trots op zij en stelde voor dat we naar God zouden luisteren om eruit te komen. Blair vond ook dat we dit nodig hadden. Ik moest direct denken aan de tijd dat we samen uitgingen. Als in een film trok die periode, gebeurtenis na gebeurtenis, aan mij voorbij. Het onplezierige besef kwam bij me op dat ik

Blair van het begin van onze vriendschap af voor de gek had gehouden. Ik had net gedaan alsof ik het vrijbuiterstype was dat zich niet wil binden en dat niets geeft om trouwen of samen een leven en een gezin te beginnen. Ik deed net alsof het me niet kon schelen of hij er vandaag was en morgen niet meer. De waarheid was echter dat het me in wezen ontzettend veel kon schelen en dat ik hoopte dat hij me ten huwelijk zou vragen. En op vele slimme manieren had ik er deksels goed voor gezorgd dat hij er 'morgen' niet vandoor zou gaan!

Toen kwam het onplezierige besef bij me op dat God me vroeg dit alles aan Blair te vertellen zonder er iets aan af of toe te doen. Kort tevoren hadden we beiden aan God beloofd dat we ons leven zo goed mogelijk wilden inrichten naar Zijn wil. Ik wist dat als ik dit echt eerlijk meende, dat ik dan Blair de waarheid moest vertellen. Dat deed ik.

Blair zei meteen: 'Nou, het is een hele opluchting voor me dat je net zo menselijk bent als iedereen. Ik geloof dat onze relatie prettiger en minder gecompliceerd zal worden nu je me dit hebt gezegd.'

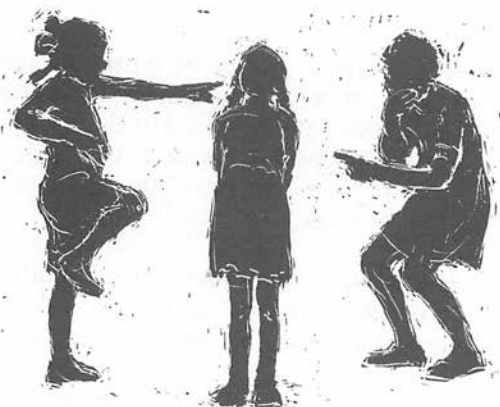
Dat is ook gebeurd, en in plaats van me vernederd te voelen door deze ervaring, voelde ik me bevrijd.

Een Zwitserse moeder vindt dat kinderen net zo moedig kunnen zijn als Solzjenitsyn.

We hebben plezier in ons leven als gezin. Onze dochters zijn nog maar twaalf en tien jaar oud en we gaan nu het tienertijdperk binnen. Op lange zicht willen we hen klaarmaken voor een wereld in stroomversnelling, dat wil zeggen: dat ze klaar staan voor verandering, maar ook trouw zijn aan blijvende waarden. Deze eigenschappen wortelen beide in een persoonlijke vriendschap met de Schepper.

Ik heb me altijd zorgen gemaakt over verkeerde invloeden. Op een nacht lag ik wakker en voelde me bevreesd voor de stijgende vloed van toegeeflijkheid, zelfzucht en vuiligheid waarmee kinderen worden geconfronteerd. Toen dacht ik opeens: 'Aanvaard je dat je kinderen, al zijn ze nog jong, 'mini-Solzjenitsyns' kunnen zijn, dat ze zich staande kunnen houden tegenover de dictatuur van de alles-mag-maatschappij en dat ze zo nodig zullen lijden onder de reacties van hun vriendinnen of leraren?'

Wat ik natuurlijk in het leven het ergste vind is als ik mijn kinderen zie lijden. Maar wat voor zin heeft het als ik moedige mensen prijs omdat ze hun veiligheid en leven op het spel zetten en toch mijn eigen kinderen de prijs van niet-getapt-zijn niet wil laten betalen? Toen ik daar zo in het donker lag, zei ik 'ja' tegen wat er ook zou komen en mijn angst verdween.

Het was interessant dat juist in die tijd onze twaalf-jarige zich principieel opstelde tegenover haar klasgenoten die allen forser zijn dan zij. Ze werd uitgelachen toen ze bijvoorbeeld zei geen vast vriendje te willen voordat ze minstens achttien was (een zeer volwassen leeftijd in haar ogen) en dat als ze er een had, het er een zou zijn om mee te trouwen en niets anders. Wij hadden haar over dit onderwerp nooit veel gezegd. Toch hield ze voet bij stuk en wist niet van wijken. Een paar weken lang was ze het mikpunt van gemene aanvallen. Vaak was ze in tranen, maar tenslotte kwam er een einde aan; ze werd geheel geaccepteerd en sindsdien is er een prettige stemming in de klas. Natuurlijk is dit nog niet het einde van het verhaal – maar zal dat ooit komen? We staan immers aan het begin van de puberteit. Maar tot mijn verbazing heb ik gezien dat deze jonge kinderen goed van kwaad kunnen onderscheiden en blijk kunnen geven van opmerkelijke moed.

Eens vroeg ik onze beide kinderen ieder afzonderlijk: 'Wat geeft een kind een gevoel van zekerheid?' Elk van hen gaf onmiddellijk ten antwoord: 'De ouders'. Na een poosje voegde de oudste er aarzelend aan toe: 'En ook God'.

Op grond van wat hij bij zijn collega's en hun kinderen waarneemt gelooft mijn man Michel dat het belangrijk is dat de kinderen zeker weten dat hun ouders nooit uit elkaar zullen gaan, welke moeilijkheden of meningsverschillen zich ook voordoen.

Een verder punt is waar de ouders zelf hun zekerheid in stellen. Als de ouders dat voor zich zelf weten (voor ons persoonlijk is dat in God), is het waarschijnlijker dat de kinderen die ook willen vinden. Of de ouders al dan niet deze zekerheid hebben, maakt een enorm verschil.

Verleden jaar januari kreeg mijn man die architect is een belangrijke salarisvermindering. Zelfs zijn baan stond op de tocht. Een paar dagen lang worstelde ik met angst en neerslachtigheid. De kinderen wisten niet wat er aan de hand was en vooral de oudste leed er onder. 's Avonds zat ik er telkens weer over te piekeren dat we misschien in geldzorgen zouden komen, over de vernedering daarvan en hoe mijn man daaronder zou lijden. Opnieuw moest ik 'ja' zeggen tegen de hardheid van het leven en het aan God overgeven. Meteen keerden rust en vertrouwen terug in mij en het hele gezin. De bereidheid van de kinderen om te offeren en zuiniger te leven was ook een bron van vreugde.

Iets wat Michel ook belangrijk vindt, is genoeg tijd te geven aan de kinderen zodat ze met hun gevoelens en vragen tevoorschijn kunnen komen. Gul geeft hij zijn vrije tijd aan de kinderen: hij speelt of werkt met ze. Soms vraag ik me af of dat niet gedeeltelijk verklaart dat ze nog geen behoefte voelen aan een vriendje.

Twee heel belangrijke mensen zijn de grootmoeders (jammer genoeg zijn beide grootvaders gestorven voordat de kinderen geboren werden). Een van de grootmoeders woont bij ons in. Dit betekent offers voor alle drie de generaties, maar we geven ons geregeld rekenschap van wat een rijkdom het ook is. Grand'mami heeft tijd voor de kinderen en ze heeft meer inzicht en rust. Als je haar kamer binnenkomt, voel je dat. Toen ze bij ons kwam wonen nam ze het verstandige besluit dat het onze taak was de kinderen op te voeden, niet de hare. Ze bemoeit zich niet met de opvoeding, geeft alleen wat ze te geven heeft. Dat doet ze en de kinderen zullen nooit de uurtjes vergeten die ze met haar hebben doorgebracht. Ik begrijp nu waarom Chroesjtsjof van mening was dat hij het geloof in Rusland nooit zou kunnen uitroeien vanwege de grootmoeders.

Aan de andere kant geven kinderen aan ouden van dagen wat wij overbezette mensen niet altijd bereid zijn te geven. Als kinderen in aanraking komen met de zwakte van de ouderdom kunnen zij blijk geven van een meegevoel en zorg met al de frisheid en blijdschap die hun eigen is.

Vaak zeggen de mensen tegen mijn moeder: 'Je boft dat je bij je kinderen inwoont.' Anderen zeggen tegen mij: 'Jij boft dat je je moeder bij je hebt.' Dat is allemaal waar, echter alleen op bepaalde voorwaarden! In de eerste plaats moeten we drastisch eerlijk met elkaar zijn over wat we voelen. Anders sluipt er wrok binnen en ook ongeduld en angst. De dingen die we uitspreken worden opgelost en vaak lachen we er hartelijk om. Verder moeten beide partijen open staan voor verandering en zich bewust zijn van wat anderen nodig hebben.

Zorgen voor een gezin in de ruimste betekenis van het woord vergt veel tijd en kracht. Dat brengt ons op een ander chapter dat tegenwoordig veel wordt besproken: 'Ben je er tevreden mee gewoon huismoeder te zijn?' Mijn antwoord is: 'Nou en of!' Ik vind het een voorrecht tijd te kunnen besteden aan de kinderen, hun vriendinnetjes en hun ouders en ook aan de onderwijskrachten.

Al heb ik geen officiële status, toch heb ik verschillende keren kunnen helpen vorm geven aan het denken van de school of de stad. Ik gehoorzaam eenvoudigweg de stem van binnen die je zegt een bepaalde brief te schrijven of een bepaalde persoon op te bellen, zelfs al ben je niet belangrijk, slechts een lid van de zwijgende meerder- of minderheid! Op een keer vond ik dat de katholieken in onze stad hulp nodig hadden in een belangrijke zaak. Ofschoon zelf protestant, schreef ik een brief aan onze krant die werd opgenomen. Later hoorde ik dat de brief op de voorpagina van de katholieke krant was overgenomen. Ik kan dat soort dingen niet dagelijks doen, maar ik heb ontdekt dat als je met je huishouden bezig bent je hoofd soms vrij is om over allerlei na te denken. Ik krijg mijn beste ideeën vaak bij het geraas van de stofzuiger en bij het heen en weer gaan van het strijkijzer.

Vrij van het verleden. Een verhaal uit Frankrijk:

DE VROUW: De moderne psychologie heeft zoveel nadruk gelegd op verdraagzaamheid in het begrijpen van de ander dat een ferme aanpak ouderwets wordt genoemd. Maar ik kan

zeggen dat een van de beste blijken van de liefde van mijn man de vastberadenheid en de volharding zijn geweest waarmee hij me heeft geholpen de tekortkomingen in mij, die ons huwelijk bedreigden, onder ogen te zien.

Het huwelijk kan de veeleisendheid en hebzucht in de aard van vrouwen vertienvoudigen. De verlangens die we vroeger met wisselend succes hebben weggedrukt of gewoon niet hadden toen we nog ongetrouwd waren, blijken opeens ons recht te zijn. Dat was zeker zo in mijn geval. Zodra ik besepte dat ik niet alles kon krijgen van mijn man wat ik wilde, nam ik mijn toevlucht tot tranen of mokkend stilzwijgen. In het begin wist mijn man die aan dit soort dingen niet gewend was, niet wat te doen. Tenslotte zei hij op een keer heel kalmpjes toen ik een van mijn buien had: 'Ik zal met je komen praten zodra je anders bent.' En hij liep de kamer uit zonder verder iets te zeggen. Plotseling voelde ik mij als voor een muur. Ik begreep direct dat mijn gezeur geen vat op hem had en dat het moest ophouden.

Mijn ouders gingen uit elkaar toen ik een tiener was. Het gespleten en onrustige leven dat ik had bij mijn vader die twee maal hertrouwde heeft diepe wonden achtergelaten. Stukje bij beetje ontdekte ik dat de verbittering tegen mijn vader die mij te pakken had gekregen, mijn relatie met iedereen had vergiftigd, zelfs die met mijn man. Er veranderde iets toen ik besloot mijn vader te vergeven en te beginnen mijn hart opnieuw voor hem te openen. Maar het volle licht kwam pas toen ik voor die verbittering volledige genezing vond. En toen kon ik juist die pijnlijkste gebeurtenissen in mijn leven gebruiken om andere mensen te helpen.

Het kwam door toedoen van mijn man. Hij vond de eerste veranderingen die in mijn leven hadden plaats gevonden weliswaar echt, maar meende dat er ruimte was voor iets radicalers. Ik vond dat heel onplezierig, maar besloot erover na te denken. De gedachte die bij me op kwam was dat zelfs al had ik mijn vader vergeven, ik hem toch nog om vergeving moest vragen. Ik schreef hem. Toen ik het eerste ontwerp en later het tweede aan mijn man liet zien, zei hij tegen mij: 'Het is niet erg overtuigend. Tussen de regels door lees ik nog steeds verwijten. Het klinkt alsof je wil zeggen: 'Als jij, vader, je anders had gedragen, dan zou al het leed niet gebeurd zijn.'

Toen ik het derde ontwerp schreef, was het alsof er een gordijn in het diepst van mijn wezen werd opengerukt waardoor de werkelijkheid bloot kwam te liggen: voor het eerst voelde ik de

sterke behoefte dat ik vergiffenis nodig had voor de wrede manier waarop ik jarenlang mijn hart had gesloten. Ik begon de pijn te voelen van mijn vaders eenzaamheid en mijn verantwoordelijkheid daarvoor.

De brief werd verstuurd. Een paar weken later ontving ik een zeer ontroerend antwoord waarin mijn vader voor de eerste keer zijn hart voor mij opende en om vergeving vroeg voor zijn fouten. Een zware last viel van mijn schouders af. Ik had het gevoel dat ik weer een vader had, zelfs al waren we toen duizenden kilometers van elkaar af. De verleiding om bitter te zijn kan me nog steeds bevangen, maar het krijgt geen vat meer op mij.

DE MAN: Op een goede avond kort nadat we getrouwd waren zei mijn vrouw tegen me: 'Ik houd heel veel van je, maar je moet goed begrijpen dat God op de eerste plaats komt in mijn leven, zelfs vóór jou.' Dit had me moeten verheugen, maar ik was razend. Ik ging woedend naar bed en toen ik de volgende morgen opstond was ik nog steeds zo kwaad dat ik niet naar beneden wilde komen voor het ontbijt. Toen besepte ik in een tijd van luisteren naar die stem van binnen, dat wat de avond tevoren tussen ons was voorgevallen heel belangrijk was. Mijn vrouw had zich eenvoudig bevrijd uit de gevangenis waarin mijn koppigheid, mijn trots en mijn ambitie haar langzamerhand hadden opgesloten. Niet alleen wilde ze zelf vrij worden; ze bood ook mij de beste zekerheid voor ons huwelijk en bovenal het beste bewijs van liefde dat een man zich kan wensen.

Vrijheid is de grote leus van onze tijd. We willen vrij zijn van uitbuiting en vervreemding. Nergens leer je zoveel over vrijheid en kun je er beter in oefenen dan binnen het gezin. Vaak sta ik verbaasd over de mate van onderlinge afhankelijkheid en van overheersing die in zoveel gezinnen bestaat, dikwijls vooral in de zogenaamde goede en eensgezinde families. Als we leren de dominantie te breken die we vaak in onze gezinnen voor liefde verslijten, dan zullen we een wereld opbouwen die bevolkt wordt door vrije mannen en vrouwen.

‘Waar wil je dat ik anders word?’ Die vraag stelde een Fransman aan zijn vrouw. Zo beschrijft zij wat er gebeurde:

Ik had altijd willen trouwen met een herenboer. Als dochter van een arts in Parijs droomde ik ervan op het platteland te wonen.

En zo gebeurde het precies, al was het misschien wat ver aangezien we in Marokko terecht kwamen, maar dat maakte het des te spannender.

In 1912 had mijn schoonvader zich in Marokko gevestigd, in Marakesj waar hij verschillende ondernemingen had opgezet. Daar gingen Charles en ik heen en zijn farm van 250 hectare, zestien kilometer van de stad, werd ons thuis.

Er was een grote tuin vol rozen en geraniums. Er waren olijf-, sinaasappel-, abrikozen- en amandelboomgaarden. Er waren in het totaal tienduizend bomen. Bovendien veel onontgonnen land om te ontwikkelen. Als ik mijn baby mee naar buiten nam, wiegde ik haar onder de wijde takken van een citroenboom. Later genoten onze drie kinderen van dit leven dicht bij de natuur.

Ik moest beginnen Arabisch te leren, al was het alleen om het boerenmeisje te verstaan dat in het huishouden hielp.

Mijn dagen waren vol en soms mopperde Charles op mij dat ik niet vaker met hem erop uit kon gaan in de plantages. Het kwam altijd uit dat het net tijd was om de baby te voeden of haar te verschonen. Als hij ‘s avonds thuis kwam, dook hij in zijn geliefde kranten, terwijl ik met m’n naaiwerk bezig was.

‘Het leven op het platteland’ had niet zo heel veel weg van het ideaal waarvan ik had gedroomd voor ons huwelijk.

In 1954 werd de situatie in Marokko ernstig. Aan de ene kant werd gestreden voor onafhankelijkheid. Aan de andere kant wilde de Franse regering dit protectoraat niet laten schieten. Sommige vrienden vertelden ons over Caux, het centrum van

Morele Herbewapening in Zwitserland, waar menige oplossing voor politieke problemen vorm had gekregen. In het voorjaar toen we een uitnodiging ontvingen om de zomerconferentie aldaar bij te wonen, besloten we direct erheen te gaan.

In Caux gingen we naar vele bijeenkomsten en we ontmoeten allerlei mensen. Charles als goede Fransman redeneerde er vlijtig op los. Hij was goed op de hoogte van de politiek en hield er heel wat opinies op na. Mij konden staatsaangelegenheden weinig schelen, dus ik liet hem het woord voeren en hield me op de vlakte. Was het tenslotte niet de taak van de huisvrouw om de rust thuis te bewaren? Ik vond dat ik het er goed afbracht. Ik zweeg over alle dingen die mijn man op stang zouden jagen. Daarom bespraken we de dingen maar zelden samen.

Het leven thuis was niet zo uitgevallen als ik had gehoopt. Maar ik had erin berust dat je op deze aarde toch het ideale niet krijgt en dat het beste wat je kunt doen is te leren samen te leven. Daar in Caux hoorde ik voor het eerst over de mogelijkheid van

'veranderen', dat de hoop bestaat dat het mogelijk is anders te worden.

In het bijzonder herinner ik me een Braziliaans echtpaar. Hij was actief lid van een politieke partij en was gewoon zijn avonden door te brengen met zijn vakbond waar hij toespraken hield over de vrijheid van het individu, terwijl zij, de opofferende vrouw, vreugdeloos thuis zat te wachten en het huishouden deed.

Het Braziliaanse echtpaar was in menig opzicht heel verschillend van ons – een ander ras, religie, opvoeding, leefwijze en achtergrond – toch waren we op het menselijk vlak precies gelijk. Toen ik dus een nieuw licht zag in hun ogen, besepte ik dat als verandering voor hen mogelijk was, het ook mogelijk was voor ons.

Op de achtste dag in Caux stelde Charles me deze fantastische, maar verbijsterende vraag: 'Waar wil je dat ik anders word?'

Het was alsof er een enorm raam werd open gegooid dat uitzicht gaf op een heldere hemel. Charles geloofde niet in God en kon het denkbeeld dat je naar een innerlijke stem kon luisteren niet accepteren. Maar wel erkende hij dat eerlijkheid, reinheid, onzelfzuchtigheid en liefde nodig waren in de politiek en dat het toe te juichen zou zijn als onze politici eerlijker waren. Hij gaf ook toe dat iedereen een geweten bezat. Zo vond ik hem uiteindelijk bereid om het experiment van luisteren te wagen.

Daar zat hij dus naast me en hij stelde me deze vraag. Mijn adem stakte even. Aangezien ik niet erg dapper ben (want hij schiet gauw uit zijn slof) was ik altijd bang geweest hem boos te maken. Het was mijn gewoonte mijn eigen gekwetste gevoelens te onderdrukken. Ontroerd als ik was – en ik wilde niet hard zijn en ook geen misbruik van de gelegenheid maken – stond ik met de mond vol tanden.

Plotseling schoot me een klein voorval te binnen. Het was een half jaar eerder gebeurd en had een vervelende nasmaak bij me achtergelaten. 'Herinner je je nog die dag toen ik de krant las om jou een plezier te doen?' vroeg ik. 'En ik vroeg je een paar dingen omdat ik niet alles had begrepen? Waarom zei je toen dat ik niet zo stom moest zijn in plaats van me die dingen uit te leggen?'

'Ja, dat herinner ik me heel goed,' zei Charles ernstig. 'Ik zei dat je je mond moest houden omdat je me een paar netelige vragen stelde waarop ik geen antwoord wist. Het was makkelijk-

ker jou voor dom uit te maken dan mijn eigen onwetendheid toe te geven. Het spijt me.'

De kurk van de champagnefles was eraf en het schuim kon nu vrij wegstromen. Voor het eerst was het mogelijk voor ons om elkaar alles te vertellen zonder angst of ruzie.

We liepen over het grasveld naar een zitbank. Daar, met het uitzicht voor ons, deden we onze notitieboekjes open en maakten allebei vier kolommen, een voor ieder van de maatstaven – absolute eerlijkheid, reinheid, onzelfzuchtigheid en liefde – en ook een lijst van alle mensen met wie ons leven was verbonden, boven aan hij en ik, dan onze ouders, kinderen, bedienden, arbeiders, vrienden en vijanden...

In stilte begonnen we al snel en op verrassende wijze te zien waar we tekort waren geschoten. Ik had mezelf altijd zo eerlijk gevonden. Ik had immers nooit gestolen of (bijna nooit) gespiekt. Maar wat moest ik aan met al die geheime gedachten die ik ter wille van de lieve vrede voor geen geld aan Charles wilde blootgeven? Was dat niet eigenlijk oneerlijkheid? En dat droombeeld waar ik wel eens aan toegaf van die model-echtgenoot, bij wijze van vlucht uit een werkelijkheid die ik te moeilijk vond? Was dat niet eigenlijk onreinheid?

Charles realiseerde zich dat zijn openhartigheid met mij vaak een element van wreedheid had en geheel gespeend was van liefde.

Ik herinner me als de dag van gisteren hoe vrij we ons ineens voelden en elkaar graag alles wilden zeggen. Dat was zo weldadig en het gaf ons de moed om zelfs open te zijn over de moeilijkste dingen. Het was het keerpunt in ons leven, het begin van volledig vertrouwen tussen ons. Onze relatie werd geheel anders. Het bracht ons ertoe om op een heel nieuwe manier belang te stellen in anderen.

Toen ik stukje bij beetje alles vertelde wat mijn gemoed had bezwaard en toen Charles beseftte hoeveel pijn zijn houding mij had gedaan, begon er nog iets anders, verschrikkelijks tot hem door te dringen: de koloniale verhoudingen waren ook ons huwelijk binnengeslopen.

Ofschoon we er prat op gingen progressief te zijn en ons openlijk distantiëerden van het kolonialisme, beseften we plotseling dat het kwaad ook in ons wortelde. Onze onderlinge relatie was precies zo geweest als die tussen de Fransen en Marokkanen. Charles was als de Fransen die de bevoegdheid om besluiten te nemen naar zich toehaalden zonder de anderen om

raad te vragen. Ik was net als de Marokkanen die zich koest hielden uit angst dat ze er dan nog slechter aan toe zouden zijn dan tevoren.

We gingen terug naar Marokko met een nieuwe gevoeligheid voor de mensen en hun noden en een bereidheid om naar de leiding van God te luisteren.

De volgende lente had Marokko te kampen met een sprinkhanenplaag. Tengevolge van de kundigheid en toewijding van een Marokkaans ingenieur die chef van de afdeling ongediertebestrijding was, bleven onze farm en vele andere voor deze ramp gespaard. Op een dag kreeg Charles een gedachte die misschien eenvoudig en voor-de-hand-liggend klinkt, maar in feite was hij dat niet, want in die tijd bestond er nauwelijks enig sociaal contact tussen Fransen en Marokkanen. Hij dacht dat hij die ingenieur in het ministerie van landbouw moest opzoeken om hem te bedanken voor zijn doeltreffende werk.

Charles nam de gelegenheid te baat om hem te vertellen wat hij had geleerd in Caux. Hij noemde de vier maatstaven. Dat vergrootte het wantrouwen van de Marokkaan. Want hij had nog nooit een 'onzelfzuchtige' Europese kolonist ontmoet en vroeg zich af wat er achter zat. Niettemin was hij aangenaam getroffen door het feit dat we hem hadden bedankt, zoals hij ons later vertelde, toen we heel goede vrienden waren geworden. Hij deed ook navraag bij onze arbeiders om te horen wat ze van Charles dachten.

Toen hij van hen hoorde dat we in ons huis geen wijn of sterke drank meer dronken, maakte hem dit nieuwsgierig en hij nodigde ons uit voor een Marokkaanse maaltijd. Ik moet toegeven dat ik het niet zo leuk vond om naar zijn huis te gaan aangezien er hier en daar betogingen tegen de Fransen hadden plaats gevonden, maar tijdens die lunch groeide er een echte vertrouwensrelatie.

Hij wilde weten wat het was dat de mentaliteit van een Franse kolonist kon veranderen. Enkele weken later namen hij en Charles samen het vliegtuig naar Caux. Na zijn terugkeer in Marokko deed deze ingenieur een zeer moedige stap waardoor zijn land onafhankelijk kon worden zonder bloedvergieten.

De afgelopen elf jaar hebben wij ons huis gedeeld met een ander gezin, een vader, een moeder en een zoon die nu zestien is.

Onze burens hebben zich vaak afgevraagd hoe we dit klaar speelden zonder slaande ruzie. Ze zeiden dan: 'Bedoel je dat je

zelfs de keuken deelt?' We leven als één gezin en we eten gezamenlijk. Natuurlijk is dit veel zuiniger: we hebben maar één stofzuiger nodig en betalen maar één gasrekening. We verbouwen ook onze eigen groenten. Het huis schoonhouden doen we samen. Ieder heeft zijn taak, ook de mannen.

We konden van tijd tot tijd op reis gaan, omdat we de zorg voor elkaars kinderen op ons namen als dat nodig was.

De drie kinderen hebben geleerd ook terechtwijzingen te accepteren van de andere volwassenen in ons huis. Ze hebben geleerd dat zij niet in het middelpunt van de aandacht staan, dat er geen plaats is voor een slecht humeur of driftbuien, dat we allen samenwerken om de vele mensen die ons komen opzoeken gastvrij te ontvangen zodat ze zich thuis voelen.

In een rapport over het leven in communes heb ik gelezen dat er vele opbreken, omdat elke vrouw zo'n vast idee heeft hoe ze haar kind wil opvoeden dat het onmogelijk schijnt het eens te worden over een gemeenschappelijke aanpak.

Dat dit moeilijk is hebben wij ook ondervonden – we hebben verschillende karakters en komen uit verschillende landen. Zo hebben we bijvoorbeeld van mening verschild over wat de kinderen moesten eten. We merkten dat we gemeenschappelijke regels moesten vaststellen over bedtijden toen de kinderen klein waren en over hoeveel tijd er TV werd gekeken en naar welke programma's. We moesten alle geschilpunten openlijk uitpraten en dan samen zien wat juist was. Dat klinkt misschien simpel, maar het werkt alleen als je dezelfde waarden hebt en hetzelfde fundamentele levensdoel. Anders zal één persoon zeker de ander overheersen en dan is er dictatuur in plaats van vrijheid.

Helaas is onlangs de situatie in ons huis veranderd. Mijn dierbare vriendin Ann is kortgeleden aan kanker gestorven. Ze had een onwankelbaar geloof en accepteerde dat als Gods volgende stap voor haarzelf en haar gezin. Nu ze is heengegaan, waardeer ik de jaren die we samen zijn geweest des te meer, haar rechtlijnigheid, haar praktische geest, haar gevoel voor humor, maar bovenal haar kameraadschap die niet te hoog aangeslagen kan worden. Vooral toen Paul vaak op reis was, dikwijls maanden lang, waren Ann en Dickie trouwe vrienden voor mij.

Nu geloof ik dat het ogenblik is aangebroken om Paul te vragen wat te vertellen over wat hij van zijn ouderlijk huis heeft meegekregen.

Ik ben opgegroeid op de Canadese prairies in een gezin waarop een doopsgezinde predikant uit de West-Schotse hooglanden en mijn Engelse, in Yorkshire geboren moeder hun stempel hebben gedrukt.

Tijdens een bitter koude winter werd onze stad en omgeving gedecimeerd door een griep-epidemie. Sterke mannen en kleine kinderen werden vaak heel snel geveld door de virus en de daarop volgende longontsteking. Antibiotica bestonden toen nog niet.

Mijn enige zusje, zes jaar oud, die naar Edith Cavel was genoemd, de Engelse verpleegster die dood werd geschoten omdat zij in de eerste wereldoorlog de geallieerde soldaten in België hielp, werd aangestoken door de epidemie. Mijn moeder verpleegde Edith en ook enkele van de burens die te ziek waren om elkaar te helpen.

Die nacht waarin mijn zusje tenslotte bezweek, lag ik te slapen in mijn vaders bed. Mijn moeder sliep bij haar zieke kind.

Toen ik de volgende ochtend wakker werd zei mijn vader: 'Edith is heengegaan om bij Jezus te zijn.' Haar laatste woorden aan moeder en vader waren: 'Ik houd van Jezus.' Dat zij zo haar geloof onder woorden had gebracht, verzachtte het verdriet dat te diep zat voor woorden of tranen.

Een paar dagen later vond er in onze huiskamer een herdenkingsdienst plaats voor mijn zusje. Ben, een flinke boer van 1,84 meter, stond naast mijn vader. Ik zag hoe zijn hand even die van mijn vader vastgreep.

In de familiekring leerde ik voor het eerst dat verdriet kan dienen om anderen te helpen genezing te vinden. De dood van mijn zusje riep bij mijn ouders een groter begrip op voor het leed van anderen, een grotere zachtheid en een stille, geduldige kracht.

Zesentwintig jaar later stond Ben opnieuw naast mijn vader en mij toen mijn moeder overleed en zeventien jaar later stond diezelfde Ben naast mijn vrouw en mij toen we mijn vader begroeven naast mijn moeder en mijn zusje.

Het was ook in de familiekring dat ik leerde hoe onschatbaar echte vriendschap is, die gebaseerd is op wat je geeft, niet op wat je ervoor terugkrijgt.

In ons gezin waren we het dikwijls niet met elkaar eens, maar mijn ouders lieten me niet toe lang dwars te blijven. Daarom hadden we nooit echte ruzie. Mijn vader en ik verschilden soms van mening over mijn opvattingen die indruisten tegen zijn diepste overtuiging, maar ik leerde dat het mogelijk is het oneens te zijn zonder onaangenaam te worden.

Ik leerde de waarde van vergeving wanneer ik anderen, of anderen mij hadden gekwetst.

Ik was vrij om zelf te beslissen maar moest wel opdraaien voor de gevolgen ervan! Zo bracht ik op een dag tennisballen mee die ik 'gevonden' had op een baan dicht bij mijn lagere school. Toen mijn ouders dit ontdekten, was dat de enige keer dat de riem waarop mijn vader zijn scheermes sleep neerdaalde op dat speciale lichaamsdeel waar het meeste resultaat en de minste schade te verwachten was. Ik moest naar het hoofd van de school gaan om te vertellen dat ik de tennisballen had weggenomen en ze teruggeven.

Ik leerde dat de belofte van succes hol is en dat er ergere dingen zijn dan te falen. In de ogen van mijn ouders was succes datgene wat ik met inzet van mijn beste krachten bereikte ongeacht het resultaat. En thuis leerde ik ook dat zelfzuchtige

beslissingen schadelijker waren dan mislukkingen. Als je probeert succes te behalen en mislukkingen te vermijden draait alles om jezelf. Door te beseffen wat ik met mijn daden anderen aandeed, ging ik mijn zelfzucht inzien waarvoor ik anderen en God vergeving moest vragen. Dit, zo merkte ik, was de weg naar innerlijke vrijheid, discipline en verandering.

Thuis leerde ik ook hoe gehoorzaamheid de deur opent naar de hoogste wijsheid. Vaak werd mijn wil gedwarsboomd. Niemand anders in mijn vriendenkring sneed mijn eigenwilligheid zo de pas af als mijn ouders. Zij waren de enigen die genoeg om mij gaven om dit te doen. Dit, soms gedaan met gestrengheid, soms met een grapje, is een van de waardevolste stukjes opvoeding die ik van mijn ouders heb meegekregen.

Een buurman zag me eens met vriendjes gedroogde blaren roken achter de schuur. We waren zo'n acht jaar oud. Hij lichtte mijn vader in. Vader zei tegen mij: 'Waarom heb je die vriendjes niet hier thuis uitgenodigd om dat spul te roken?' Maar dat rookfestijn vond nooit plaats. Want op de een of andere manier was de betovering verbroken!

Mijn ouders hielden er gezonde opvattingen op na over de verhouding jongens-meisjes. Mijn moeders filosofie was: 'Hoe meer, hoe vertrouwder mijn jongen.' (Zij bedoelde dat als je samen met een groepje bent er minder kans is dat je over de schreef gaat). En ook: 'Er zit genoeg vis in de zee.' Dit gaf me de nodige bedachtzaamheid om me niet te sterk te binden aan één meisje met uitsluiting van anderen. Mijn beide ouders geloofden dat je het huwelijk met onbesmeurde handen moest binnengaan. Deze discipline heeft ook het huwelijk van mijn vrouw en mij gekenmerkt. Voor ons is het een van de grondslagen die soliditeit en duurzaamheid geven aan de gezinsstructuur.

Ook heb ik de waarde en de weldaad van humor in de omgang met mensen leren kennen. Mijn vader beschikte over een schat Schotse moppen waarop hij onze veelvuldige bezoekers tracteerde en die hij in het veld bracht als we op bezoek gingen. Het was kostelijk om mee te maken als Ben en hij op hun praatstoel raakten. Zo ontdekte ik hoeveel zorg en onzelfzuchtigheid er nodig is om gastvrijheid te verlenen of te ontvangen.

Een keer namen mijn ouders mij voor het eerst mee naar een pianoconcert, voor ons afgelegen dorp een grote bijzonderheid! Er ging een nieuwe wereld voor me open. Dagen lang verkeerde ik in opwinding. Het was een ervaring die me heel diep heeft getroffen. Mijn moeder was een goede pianiste en zange-

res. Ik moet enkele genen hebben geërfd die bij het horen van goede muziek gaan trillen, maar kennelijk niet de genen die muziek voortbrengen!

Maar de grootste rijkdom die ik van thuis heb meegekregen, is wel mijn geloof geweest. Ik wist dat het geloof in God voor mijn ouders door en door reëel was. Een vaste overtuiging kreeg aldus gestalte dat God in mijn noden zou voorzien, me kon leiden, vergeven en veranderen als ik erom vroeg. Het geloof van mijn ouders was reëel omdat het in praktijk werd gebracht. Ik zag dit door de manier waarop ze elkaar behandelden, door hun gevoeligheid ten opzichte van wat er in hun burens omging en door de wijze waarop ze de dood van mijn zusje verwerkten. Het was een geloof dat zich aan anderen mededeelde, niet omdat mijn ouders nu zo volmaakt waren, maar vanwege hun eerlijkheid. Op een keer zeiden ze tegen mij dat ze hadden geprobeerd een voorbeeld te zijn dat ik later zou kunnen volgen, maar dat een model volmaakt moet zijn wil het deugdelijk zijn. En, zo zeiden ze, wij waren niet volmaakt; ze hadden ook hun geschillen en moeilijkheden onderling. Dat hadden zij mij nooit laten merken. Dus zeiden ze nu: 'Als wij je niet eerlijk bekennen wanneer wij

ernaast zijn, hoe kunnen we van jou dan verwachten dat je het ons eerlijk zegt als jij ernaast bent?’

Deze lessen probeer ik nu in praktijk te brengen met mijn kinderen. Dankzij ons familieleven heb ik ook de zin van het bestaan en een doel voor het leven gevonden: ‘Zoek eerst Gods koninkrijk’. Zijn wil geschiede in mij en op aarde; daarnaar te leven in gedachte, woord en daad. Omdat mijn ouders zich hielden aan de maatstaven van Christus dat goed goed en kwaad kwaad is, ben ik gaan begrijpen dat alleen ikzelf verantwoordelijk ben voor mijn daden en voor mijn toekomst. Een absoluut besef van goed en kwaad laat geen ruimte over voor het afschuiven van schuld op je medemensen, op het feit dat je pech hebt gehad of op de maatschappij. Ik ben zelf verantwoordelijk voor mijn leven.

Mijn vrouw bezit de gave om mij en de kinderen duidelijk en eerlijk te zeggen waar wij naar haar inzicht anders moeten worden opdat ook ons gedrag zal veranderen. Ze zegt het zonder omhaal en laat het verder aan ons over, zonder door te zagen. Als de waarheid onopgesmukt wordt gezegd, werkt het als een tweesnijdend zwaard. Als ze nu maar zou vitten, dan zou ik me aan details kunnen vastklampen om me te verdedigen! Maar als ze me alleen laat met een eenvoudige opmerking, dan moet ik het zelf in mijn eigen hart uitboksen.

Er zijn tijden geweest dat ik vol was van de belangrijkheid van mijn eigen werk, maar nu heb ik geleerd mijn kinderen even belangrijk te vinden als welke leidende politicus, zakenman of wetenschapper ook. Ik besef dat ik het makkelijk vind om van mijn kinderen te houden, maar moeilijk om verstandig met hen te zijn. Ik heb de wijsheid en het inzicht nodig van Gods leiding.

In ons gezin hebben we geleerd dat het uiteindelijk gezag niet bij vader of moeder berust, dat het er niet om gaat wat de kinderen willen, maar om wat God wil, om wat juist is. Wij hebben gemerkt dat samen luisteren naar de stem van de waarheid in ons hart voldoening geeft en een ondubbelzinnige en duidelijke weg wijst bij de kleine en de moeilijke besluiten. En ook dat de inwendige stem ons helpt aan datgene te gehoorzamen wat niemand ons van buitenaf kan opleggen. Die stem spreekt even duidelijk en verstandig tot een kind als tot een volwassene.

Niet zolang geleden schreef mijn jongste dochter enkele regels in haar notitieboekje. Haar idee over de rol van een vader heeft me ontroerd:

Je bent mijn kind
Je bent het kind van je vader
En ik ben je Vader.
Alle vaders moeten mijn plaats in het leven innemen
en de wereld brengen tot eenheid
en onze medemensen tot broeders maken.

Het vaderschap heeft voor mij begrijpelijk gemaakt hoe God tegenover Zijn kinderen staat, want met al mijn beperkingen ben ik diep geïnteresseerd in alles wat het leven van mijn gezin raakt – de kwaliteit van de regering waaronder we leven, de staat van onze samenleving, de kwaliteit van het onderwijs, het water dat ze drinken. Alles dat hen raakt, boezemt mij belang in en ik geloof niet dat mijn hemelse Vader minder belangstelling heeft voor ieder aspect van ons welzijn – of het nu op het politieke dan wel economische of sociale vlak ligt. Zijn interesse wordt niet beperkt door de staat waarin mijn ziel verkeert hoe belangrijk deze ook is.

We hebben een doel in ons gezin: dat landen en mensen opnieuw Gods wil en wegen in ieder opzicht als het middelpunt van hun leven accepteren. Dit doel is het cement dat ons samenbindt, ons helpt de juiste beslissingen te nemen en elkaar aan het hoogste te houden.

Als er een samenlevingsverband bestaat dat beter is toegelust om deze rijke gaven aan de volgende generatie en aan onze tijdgenoten door te geven dan het gezin, laten we daar dan mee in zee gaan. Maar tot het zover is, blijft het gezin de beste school om mensen klaar te maken voor het leven. Je zou het Gods werktuig kunnen noemen voor de morele en geestelijke groei van alle mensenkinderen.

Het lied op de volgende bladzijde is geschreven door Penelope Thwaites, toen zij in India was.

Zij schrijft: 'Toen ik een keer door Madras kwam, werd ik getroffen door het levenslustige en sprankelende van een stel kinderen die ik daar zag, voor wie de straat hun enige behuizing was. Dat zette me aan het denken wat voor toekomst deze kinderen konden verwachten.'

Wij drukken hieronder de woorden in het Nederlands af.

1.

Kijk eens naar de kinderen
ginds in de straat:
stof in hun haar
en hun voeten zijn vuil,
licht in hun ogen
vol verwachting en vrij,
ze rennen en springen
naar wat voor hen ligt...
Wat voor toekomst zullen
zij zien?

2.

Zullen tirannen
hun leven beheersen?
Zullen computers
hen organiseren?
Zullen zij oorlog zien
ofwel vrede?
Of zal de honger
hen komen belagen?
Wat voor toekomst zullen
zij zien?

3.

De mens stijgt omhoog
tot aan de sterren,
toch laat hij zijn naaste
kwijnen achter tralies...

4.

Waarvoor zal
de mens zijn macht gebruiken?
Kunnen wij tonen
dat haat kan genezen?
Kunnen wij zelfzucht
om-smeden tot zorg?
Kunnen wij 't duister
verlichten met hoop?
Wat voor toekomst zullen
wij zien?

Look at the children

words and music by Penelope Thwaites

Simply $\text{♩} = 120$ 2nd time pp and slower

The musical score is written for voice and piano. It features a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The tempo is marked 'Simply' with a quarter note equal to 120 beats per minute. The score is divided into two systems, each with three staves: vocal line, piano right hand, and piano left hand. The first system begins with a piano introduction in the right hand, marked 'p', and includes a first ending. The second system contains the main vocal melody and piano accompaniment. The lyrics are: 'Look at the child - ren down in the street, Dust in their hair and dust on their feet, Light in their eyes, ex - pectant and free, Jumping and run - ning to — their destin - y mp What is the fu - ture,'. The piano accompaniment includes various chords such as D, Dmaj7, Gmaj7, Em7, A, Am6, B7, and C. Dynamics include 'p', 'mf', and 'mp'. Performance instructions include 'poco cresc.' and '2nd time pp and slower'.

p Look at the child - ren

down in the street, Dust in their hair and dust on their feet,

mf Light in their eyes, ex - pectant and free, Jumping and run - ning

to — their destin - y *mp* What is the fu - ture,

1st Verse

What is the fu-ture they'll see?

Em⁷ A D Dmaj⁷

Last Verse

What kind of fu-ture,

Em⁷

Segue 2.

(rit) What is the fu-ture they'll see?

Gmaj⁷ A⁷ D Dmaj⁷ D

Fine

2. Will they see ty-rants en-throned in the land? Will they see science, their

mf 4. What kind of power are men going to wield? Will we show now that

D Dmaj⁷ D Dmaj⁷ D Dmaj⁷

future all planned? *mf* Will they see peace, or will they see war?
 hate can be healed? Can we turn steel-ly soft-ness to care?

D C A D7 Gmaj7 Em7 A Dmaj7 D7

p Will they hear famine knock — ing at the door?
mp Could we bring answers, hope — where there's despair?

Gmaj7 Em7 A Am6 B7

What is the future, What is the future they'll see?
 What is the future, What is the future we'll see?

Em7 Em7 A D Dmaj7 2nd time back to 8.

3. f Man soars through space to dis-tant

D Am D⁷ G maj⁷ Em⁷ A

f

stars Yet, leaves his neighbour to die be-hind

D maj⁷ Am D⁷ G maj⁷ G Em⁷

decresc - - - - -

prison - bars

G A Em⁷ A

mp

World copyright © The Oxford Group

Dit lied is te bestellen op de grammofoonplaat (of cassette) met de titel 'Water for a Thirsty Land' bij Nieuwspand Morele Herbewapening, Amaliastraat 10, 2514 JC Den Haag, telefoon 070-643591.